№ 14 ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 21

1907

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 21 № 14

ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, [illegible]

Адресъ: Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Հեռախօս № 253.

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր 10—2 ժամ [illegible]

[illegible]

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Հեռախօս № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՄՇԱԿ“

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՆԵՐԿԱՅ **1907** ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(35-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ ամսվանը նոյնպէս 10 ր., տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., եօթ և վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., մէկ ամսվանը 1 րուբլի:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դոլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի:

«Մշակին» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ. (Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւն): Ստորագրվել կարելի է միայն ամսի 1-ից:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ կարելի է վճարել ՄԱՍ-ՄԱՍ:

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ!!

Ով չէ ստացել ընտրողական թերթիկներ ԹՈՂ ԴԻՄԷ քաղաքային վարչութեանը, որտեղ չը հասցրած ծրարները տրվելու են իրանց տէրերին մինչև յունվարի 27-ը:

Իսկ այն անձինք, որոնք արդէն ստացել են թերթիկներ, որոնց վրան նախապէս գրված են լիազօրների անունները, իրաւունք ունեն ստանալու նոր թերթիկներ քաղաքային վարչութեան մէջ, ներկայացնելով հները, մինչև իսկ ընտրութիւնների օրը: ատ. 2—5

ԵՂԲ. ՍԱՖԱՐԵԱՆՑՆԵՐԻ ԵՒ Տ ՏԷՐ-ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

պատրաստ հագուստների Պ ա ր ի ժ ա կ ի խանութում,

որ գտնվում է Գոլովինսկի պրոսպեկտի վրա

առաջին ԳԻՄՆԱԶԻԱՅԻ հանդէպ,

ՆՇԱՆԱԿՎԱԾ Է

ԷԺԱՆԱԳԻՆ ՎԱՃԱՌՔ

Յունվարի 22-ից ՄԻՆՉԵՒ փետրվարի 10-ը

Գները փոքրիկացրած են և կարգին ապրանքով զեղչված:

Հեռախօս № 215

(21, 25, 28, 4, 8) 1—5

Բացված է բաժանորդագրութիւն

ՀԱՅԵԼԻ

Գեղարվեստական երգիծաբանական պատկերազարդ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

[illegible]

1) 50 № «Հայելի», 2) 12 գեղարվեստական նկարներ, [illegible] 3) [illegible] 4) [illegible] 5) [illegible]

Հասցէ: Тифлисъ, Редакція «Հայելի», Дворцовая ул. № 3, կամ Tiflis, [illegible] journal «Hajeli».

[illegible] 9—10

ԱՄՈՒՐ ԽՈՒՃ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

[illegible]

ատ. 8—10

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

[illegible]

ատ. 14—100

ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բազմամեայ ընկերութիւն, որ զբաղվում է կեանքի դժբախտ դէպքերի ապահովագրութեամբ

Եկամուտների և դրամագլուխների ապահովագրութեան

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հիմնված 1835 թուին

Ընդունում է ապահովագրութիւններ ամենազանազանակերպ պայմանների և դրութիւնների, ամենչին գումարներից մինչև 200,000 ր. մի անձի վրա: Ապահովագրողների մասնակցութիւն ընկերութեան շահերում և եկամուտներում, ապահովագրական վկայականների պայմանաժամի յարատեւութիւն: Ապահովագրական գումարների վճարում, ինքնասպանութեան դէպքում: Ճանապարհորդութիւնների անսահմանափակ իրաւունք: Ապահովագրութեան գաղարեցում, գրաւ դնելու և պատերազմի ժամանակ ամենաշահաւէտ պայմաններ:

Պահեստի և այլ դրամագլուխներ 38,000,000 րուբլու:

Մանրամասն տեղեկութիւններ, ընկերութեան կանոնադրութիւնները և հաշիւները, ինչպէս և ըզգունելութեան ցուցակներ, յայտարարութիւններ և այլն, կարելի է ստանալ ձրի ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Тифлисъ. Барятинская ул., № 6, телефонъ № 415:

8—10 ատ. (4) Գլխաւոր ներկայացուցիչ՝ Բ. Գ. Կրասնեանսկի

ԵՐԿՐԻ ՁԱՅՆԸ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Գրական, բաղաքական, հասարակական շաբաթաթերթ

	Տարեկան	Վեց ամսուան
Թիֆլիս	4 ր. —	2 ր. 25 կ.
Գաւառ	4 ր. 50 կ.	2 ր. 50 կ.
Ամերիկա	3 դոլ.	1,75 դոլ.
Արտասահման	15 ֆր.	8 ֆր.
Պարսկաստան	5 ր. 50 կ.	3 ր.

Խմբագրութեան հասցէն՝—Тифлисъ, редакція «Еркри Дзайнъ», Грибоѣдовская, № 16, д. Зубалова, կամ Tiflis, rédaction de l'«Erkri Dzaïn», Griboedovskaya, № 16, maison Zoubaloff.

Թիֆլիսում կարելի է բաժանորդագրուել և «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցում:

Գ. ՋԱՐԻՖԵԱՆԻ հիւանդութեան պատճառով նրա բենեֆիսը, «Մ ե ն ա կ մ ա ր դ ի կ» յետաձգվում է յունվարի 29-ին:

Նրա փոխարէն

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երկուշաբթի, յունվարի 22-ին

Հայ դրամատիկ ընկերութեան խումբը

Տիկին ԱՒԵՏԵԱՆԻ բենեֆիսին

[illegible]

Առաջին անգամ հայոց բեմի վրա

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ՇԵՓՈՐ

Դրամա 4 արար., Բեյերլէյնի, թարգմ. պ. Արաքսեանի

Մասնակցում են՝ տ. Աւետեան, պ. պ. Աբէլեան, Ագելխանեան, Արաքսեան, Ազարբէգեան, Ալոյեան, Աւետեան, Զարիֆեան, Թաշճեան, Մանուէլեան, Յարութիւնեան, Ռշտունի և ուրիշներ:

Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշտ 8-ին է

Տեղերի գները բենեֆիսի են

Վարչութեան հերթապահ անդամ՝

Ռ. Յովհաննիսեան

Ռեժիսոր Յ. Աբէլեան

ատ. 2—2

ԿՕՇԻԿՆԵՐԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ

(1901 թ. արժանացաւ մեդալի)

ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ ԵՆ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ թէ տղամարդկանց և թէ կանանց նուրբ տեսակի

ԿՕՇԻԿՆԵՐԻ

ԳՆԵՐԸ ՄԱՏՉԵԼԻ

Պատուէրներ կատարվում են բարեխղճութեամբ և [illegible] [illegible] փողոց, տ. Խօսրոեվի:

Դարչինեան

ատ. (ա. օ.) 2—12

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՎԱՐԻ 21-ԻՆ

Արտիստական ընկերութեան դահլիճում

Զանգեզուրի գաւառի աղէտեալների օգտին

կը կայանայ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կոնցերտային բաժանմունքով: Կոնցերտի սկիզբն է, Արտիստական ընկերութեան թատրոնում, երեկոյեան ժամը 9-ին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

Քուէի ապահովութիւնը. Վերջին տեղեկութիւններ. Ընտրութիւնները Կովկասում. Պետական Դումայի ընտրութիւնների շուրջը. Տառապող Զանգեզուրը. Սով. Մամուլ. Երկուսից ոչինչ. Կուսակցութիւնների և դաշնակցութիւնների շուրջը. Պետական Դուման և Բագուի մահմեդականները. Տեղեկութիւններ գաւառից. Էջմիածնի ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում. Շամշադինի բարքերից. Ներքայացուցչական կառավարութիւն. Նամակներ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԵՐԹԵՒԵԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մեծ-Վանքի փողոց; № 5, ոչ հեռու Ալէքսանդրեան այգուց.

Վճարն է խորհրդի համար 50 կոպ.

Հեռախօս № 481.

Ընդունելութիւնը առ. ժ. 11—5 ժ. եր.

Բժ. Տ. Ի. ՌՈՒԴԷՆԿՕ.—Ներքին հիւ. հինգշ., կիր. 3—4 ժամ.

Բժ. Ֆ. Վ. ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻ.—Վիրաբուժ. հի. երկ., ուրբ. 2—3 ժ.

Բժ. Մ. Ի. ԽԱՆՋԷՎՍԿԻ.—Ականջի, քթի և բզի, չորեքշ., ուրբ. 2—3 ժ., երեքշ., կիր. 3—4 ժ.:

Բժ. Վ. Վ. ՎՆՈՒԿՕՎ.—Վիրաբուժ., միզասեռ. երկ., հինգ., շաբ. և կիր. 2—3 ժ.

Բժ. Ն. Մ. ԱՍՊԻՍՕՎ.—Քթի, բգի և ականջի, երկ. երեք. և շաբ. 1-2 ժ., հինգ., կիր., 12—1 ժ.

Բժ. Վ. Գ. ԲՕԺՕՎՍԿԻ.—Ներքին հիպնօզով ամենայն 4—5 ժ.

Բժ. Ա. Ն. ՏԵՏՐԱՁԷ.—Կաշուի, վեներ. ամենայն օր 1—2 ժ.

Բժ. Ա. Տ. ՐՕԶՄԱՐԻՆՍԿԻ.—Երեխ., երկ., չորեք 4—5 ժ., երեք շաբ. 3—4 ժ.:

Բժ. Ն. Ի. ՆԷՌՒՅՄԻՆ.—Աչքի, երկ., ուրբ., 12—1 ժ.

Բժ. Ա. Ա. ՆՕՎԻՑԿԻ.—Կանանց, երեխ., երեքշ., չորեք., ուրբ., շաբ., կիր. 2—3 ժ.:

Բժ. Զ. Ֆ. ՆԵՎԶՕՐՕՎ.—Ատամի հիւ. 11—5 ժ. ամենայն օր.

Բժ. Կ. Մ. ՊԻՎԱՐՍԿԻ } Կլինիքական անալիզ
Բժ. Կ. Ի ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻ }

Բժ. Գ. Իւ. ՕՆՕՇԿՕ.—Բժշկ. գիմն. մասսաժ, էլէքտր. 4—6 ժամ.

Մ. Ե. ԳՕՐՕԳԵՑՎԱ.—Մասաժ. 11—4. ժ.

Ս. ԵԱ. ՊԱՒԼՕՑԿԻ.—Վիրաբ. 12-1 ժ. ամենայն օր, կիրակի օրը 4—5 ժ.

Բժ. Կ Գ, ԳՕՐԱԼԵՎԻՉ.—Ներքին հիւանդ. ամեն օր 12—1 ժամը:

Բժ. Ա. Ա. ՄՕՆՍԷ.—Երեխ., երեքշ, հինգշ. շաբ. —5 ժամը:

Բժշկական խորհուրդներ, մասսաժ, սրսկել, անզամահատել, անալիզի ենթարկել, հիպնօզել, ատամների և ծառաների քննելը—ըստ համաձայնութեան:

ատ. (ա. օ.) 47—144

ՔՈՒԷԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ

I

Թիֆլիսի քաղաքային ուպրավան ուղարկել է ընտրական իրաւունք ունեցողներին թերթիկներ, որոնց վրա ընտրողները պէտք է գրեն իրանց համար ցանկալի թեկնածուների անունները:

Այդ թերթիկները որոշ ձև ունեն և կրում են Թիֆլիսի ինքնավարութեան կնիքը: Եւ եթէ մէկը կամենայ իր ցանկացած թեկնածուների անունները ուրիշ թղթի վրա գրել և ներկայացնել, այն ժամանակ քուէ ընդունողները նրան կառաջարկեն, որ նա իր թեկնածուների անունները արտագրէ ընդհանուր բլանկների վրա, որովհետև այլապէս նրա քուէն չի ընդունվի և կը կորչի:

Անցեալ տարի թոյլ էր տրվում, որ թերթիկների վրա տպված լինէին թեկնածուների ցուցակները: Այս տարի Թիֆլիսում այդ բանը արգելված է:

Տպված ցուցակները շատ դիւրացնում էին թէ քուէ տուողների և թէ քուէ հաշւողների գործը:

Իսկ եթէ լինում էին անձեր, որոնք ինչպէս էին գործ դնում պատրաստ թերթիկները, նոյնը տեղի կարող է ունենալ և ներկայ թերթիկների հետ:

II

Մեր ընթերցողները գիտեն, որ շատ ընտրողներ ստացել են թերթիկները արդէն գրոտած:

Դա անշուշտ ոչ միայն բիրտ խախտումն է ընտրողի իրաւունքի, այլ և մի քայլ, որ պէտք է դատապարտվի, իբրև նենգում ժողովրդական ձայնի:

Դժբաղդաբար այդ երեւոյթը պարզվել է ոչ միայն մի կամ երկու անհատների, այլ շատ շատերի մօտ:

Անկասկած՝ գիտակցական ընտրողները կարող են յետ տալ իրանց աղճատված թերթիկները քաղաքային ուպրավային և վերցնել նորերը, դատարկները և գրել իրանց թեկնածուների անունները, բայց կը գտնվեն այնպիսիները, որոնք կը ծուլանան գնալ քաղաքային ուպրավան և կը պահեն ու դէն կը շպրտեն թերթիկները՝ զրկվելով իրանց քուէից: Անշուշտ կը լինեն և այնպիսիները, որոնք կը գցեն ընտրական սափորի մէջ այդ կեղծ քուէները:

Եւ որ շատ ցաւալի է, այդ այն է, որ այդպիսի թերթիկների երևալը զրկում է ընտրութիւնները այն կրթական-հասարակական նշանակութիւնից, որ մենք տալիս ենք ընտրութիւններին:

III

Ընտրութիւնները պէտք է նպաստեն ժողովրդի քաղաքական հասունութեան, այլ ոչ թէ անբարոյականացնեն նրան:

Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն իրաւունք և պարտաւորութիւն ունի քարոզել իր ծրագիրը ու դաւանանքը և աշխատել իր թեկնածուների աջողութեան համար, բայց դա չէ նշանակում, թէ նա պէտք է բռնանայ մարդկանց կամքի վրա և նենգի ժողովրդական ձայնը:

Եթէ դուք ցանկանում էք ձեր թեկնածուների ընտրութեանը նպաստելու, խօսեցէք, գրեցէք նրանց մասին, վերջապէս ուղարկեցէք ընտրողներին ձեր ցուցակները լրագիրներում կամ առանձին թղթերի վրա տպված: Դրանք կը լինեն յանձնարարական ցուցակներ, որոնցից կարող է և օգտվել և չօգտվել ընտրողը, առանց որ և է ճնշման տակ լինելու:

Ընտրողը, եթէ կը հաւանէ ձեր յանձնարարած ցուցակը, կարտագրէ նրա բաղադրիչների վրա, ուղարկած թերթիկներում մարդկանց անունները, որոնք նրան ատելի ախորժելի են:

IV

Ժողովրդական քուէն պէտք է լինի ազատ ճնշումներից և համապատասխանէ ընտրողների կամքին:

Ընտրողները պէտք է ոչ մի երկիւղի, ոչ մի մասնաւոր հաշուի, ոչ մի սպառնալիքի ազդեցութեան տակ չը լինեն և գործեն ազատօրէն, իրանց սրտի թելադրութեամբ:

Ժողովրդական գործողներ, գնահատեցէք քուէի բարոյական նշանակութիւնը և մի թաթախեք նրան կեղծիքի և նենգութեան ցաղախի մէջ: Սովորեցրէք ժողովրդին յարգանքով և երկիւղածութեամբ վերաբերվելու քուէին և մաքառելու նրա հարազատութեան և սրբութեան համար:

Իսկ եթէ մենք ոտք դրինք կեղծիքի թեք ճանապարհի վրա, այն ժամանակ ժողովրդական ընտրութիւնը կը դառնայ մի անարժան խաղ և ընտրական քուէն կը դառնայ ժողովրդի համար բարոյական ոչնչութիւն, զուրկ որևէ բարոյական հեղինակութիւնից:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. սօր, կիրակի, յունվարի 21-ին, Թիֆլիսի Արտիստական ընկերութեան դահլիճում տեղի կ՚ունենայ երեկոյթ Զանգեզուրի գաւառի աղէտեալների օգտին:

Փոխարքան յարգել է Գանձակի նահանգապետի միջնորդութիւնը՝ 1756 րուբլի բաց թողնելու Գանձակի նահանգի Խօզնավար գիւղին սերմացուի համար:

Երեքշաբթի օրը, երեկոյեան ժամի 7-ին, լուսնի մէկ երրորդ մասը խաւարել էր: Բագւում այդ երեւոյթը տեղի է տուել յուզիչ դէպքերի: Խաւարման ժամանակ քաղաքի այլևայլ մասերից սկսել են հրացանաձգութիւն, որից բնակչութիւնը անհանգստվել է: Թէպէտ և ժողովրդի մեծամասնութիւնը նախապէս գործին անտեղեակ, զանազան ենթադրութիւններ է արել, բայց վերջ ի վերջոյ պարզվել է, որ այդ հրաձգութիւնը կատարվել է լուսնի խաւարման պատճառով:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

Մեզ հաղորդում են, որ 4-րդ քաղաքամասի (Սոլոլակի) պրոգրեսիստ ընտրողների մի խումբ որոշել է առաջարկել պատուիրակների (վիբօրշչիկների) համար հետեւեալ մարդկանց թեկնածութիւնը.

1) Ալիխանեան Կոնստ. Միք.

2) Վերմիշեան Քրիստ. Ամբակ., խմբագիր,

3) Քալանթարեան Պետրոս Արտէմ., բժշկապետ,

4) Մգերով Լեւոն Եակովլ., նոտար,

5) Մելիք-Ազարեանց Աղէքսանդր,

6) Օտտեն Ֆերդ. Կոզլովիչ,

7) Պասրով Իվան Եգորովիչ,

8) Ծատուրեան Սերգէյ Արտեմ., ուսուցիչ,

9) Շահպարոնեան Սամուէլ. Պօղոս, բժ.

Թիֆլիսի քաղաքի երկրորդ մասի առաջադիմական ընտրողների մի խումբ այսօր նախընտրական խորհրդակցութիւն կը կազմէ Թիֆլիսի երաժշտական դպրոցի շէնքութեան մէջ: Սկիզբն է առաւօտեան 11 ժամին:

Երէկ մի քանի անձեր Թիֆլիսի քաղաքագլխի առանձնասենեակն էին տարել ընտրողական թերթերի մի կապոց, որի մէջ կային 1000 հատից աւելի ընտրողական թերթիկներ: Այդ անձնաւորութիւնները յայտնեցին, որ կապոցը գտել են Կուր գետում Սօղանլուխի մօտ: Կապոցը քաղաք բերելով ծախել էին մի թուրք մանրավաճառի, փունթի տակ, իսկ վերջինը նկատելով քաղաքային վարչութեան կնիքը իւրաքանչիւր թերթի վրա, անհրաժեշտ համարեց ցոյց տալ իր ծանօթներից մէկին, որպէս զի ապագայում ոչ մի թիւրիմացութիւն տեղիք չունենայ: Քաղաքային վարչութեան մէջ տարած այդ կապոցը քննում են քաղաքային վարչութեան անդամները մի քանի կողմնակի անձանց ներկայութեամբ: Այդ ծրարները իրանց մէջ պարունակում են 9-րդ և 10-րդ թաղամասերի ընտրողական անուանացուցակները: Կասկածում են որ յիշեալ ծրարները կուրն են ձգել ոչնչացնելու նպատակով այն անձինք, որոնք ահա մի քանի օր է ինչ որ պարապում են ընտրողներին խաբելով և անպատուաբեր վարմունք ցոյց տալիս ընտրողական շրջանում:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Հեռագրով)

ԿԵՐՉ, 19 յունվարի: Պատուիրակներ ընտրելու [illegible] առաջադիմականները և ռուս մարդկանց դաշնակցութեան բլոկը փակվի:

ՎԻԼՆՕ, 19 յունվարի: Հրէական ընտրողական կոմիտէտը մերժեց բլոկ կազմել Բունդի հետ և որոշեց բլոկ կազմել չափաւոր ռուսների և լիտովցիների հետ:

ՏԱՌԱՊՈՂ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԸ

Տառապում է Զանգեզուրը:

Հայ-թուրքական ընդհարումները հնարաւորութիւն չը տուին, որ գիւղացին անցեալ տարի թէ գարնանացան անէր ընդարձակ ծաւալով և թէ եղած ցանքսերի հունձը վերցնէր ազատ կերպով:

Շատ արտեր անխնամ մնացին և փչացան: Մինքենդի Հարարի, Սպիտակ-շէնի, Արփագեդուկի, Թեզխարաբի, Խօզնավարի և Ալիղուլիքենդի փախած բնակիչները չը վստահացան իրանց գիւղերը գնալու, իսկ միւսները չը կարողացան իրանց հեռաւոր արտերին տէր լինելու: Գօրիսից սկսած մինչև Տաթև և Ղափան բազմաթիւ գիւղեր ոտի տակ ընկան և փչացվեցին:

Եւ մեր լրագիրը բազմաթիւ տեղեկութիւններ հաղորդեց այդ թշուառացած տեղերի մասին:

Տնտեսութեան պակասորդի վրա աւելացան ինքնապաշտպանութեան պահանջած ծանր գոհաբերութիւնները, տեղական կառավարութեան դրած տուգանքները և մի քանի տեղերում բնութեան աննպաստ պայմանները:

Աւելացրէք դրանց վրա և հետեւեալը: Շատ գիւղական տներ, որոնք նախորդ տարիներում ստանում էին լրացուցիչ օգնութիւն իրանց պանդուխտներից, օրինակ, Բագւում աշխատանքների վրա գտնվողներից, անցեալ տարի զրկված էին այդ լրացուցիչ հասոյթներից:

Գիւղացու եկամուտը պակասել էր, իսկ ծախքերը և զրկանքները շատացել:

Աշնանը, երբ տիրեց փոքր ինչ խաղաղութիւն, գիւղացիների մի մասը կարողացաւ աշնանացան կատարել, բայց Զանգեզուրի խոշոր մասը ապրում է ոչ թէ աշնանացանով, այլ գարնանացանով: Եւ ահա առաջիկայ գարնանը հարկաւորութիւն կը զգացվի սերմացուի՝ գարնանացան անելու համար:

Այդ սերմացուի հոգսը գիւղացու ամենամեծ հոգսի մէկը պէտք է լինի առաջիկայում:

Նա պէտք է նոյնպէս լուրջ հոգս դառնայ և մեր բոլորի համար և բոլոր ներկայացուցչական յանձնաժողովների համար:

Զանգեզուրը, համեմատած ուրիշ գաւառների հետ, մի մեծ անյարմարութիւն ունի, այդ այն է, որ նա հեռու է հաղորդակցութեան ճանապարհներից և այս-

տեղ ուղարկվող ցորենը ու ուրիշ մթերքները շատ ուշ են տեղ հասնում։

Այդ պատճառով պէտք է միշտ վաղօրօք սկսել օգնութեան գործը, որ իր ժամանակին նա տեղ հասնէ։

Զանգակատան կարիքը դրված է հրապարակի վրա։

Մի՛ մոռանաք տառապող ժողովրդին։

Այսօր նա ձեր օժանդակութեանն է կարօտ։

Ա. Քալանթար

ՍՈՎ

(Ռուս. թարգմ.) *)

Բլրի գագաթին էր գտնվում կալուածատիրոջ տունը, որտեղից ամբողջ օրը ցած էին գալիս և գիւղի միջով անցնում չաղ, գեղեցիկ ձիաներ հեծած, կամ կառքերով, հարևան կալուածատէրերը և ուղևորվում դէպի մօտակայ փոքրիկ անտառը, ուր գայլերի ու աղուէսների որսորդութիւն էր սարքված։

Ամբողջ օրը խրճիթների սևացած, կեղտոտ ապակիների միջից նրանց էին նայում սոված երեխաների դէմքերը, տխուր, ուռած, շւարած աչքերով։ Ինչէ՞ս այդ մարդիկ այդպէս ուրախ ծիծաղում են, երբ կեանքն ամենևին այնքան էլ ուրախ բան չէ, քանի որ հէնց ահա ամբողջ գիւղը քաղցած է և մեռնում է սովի հիւանդութիւններից...

Հասակաւորներ չէին երևում ոչ լուսամուտներում, ոչ էլ դռների մօտ, կարծես բոլոր խրճիթներում էլ միայն երեխաներն էին մնացել։ Սակայն խրճիթների մռայլ, դաժան տեսքից անգամ զգայուն հոգի ունեցող մարդը իսկոյն կիմանար, որ այնտեղ ներսում կան [illegible] լցված հասակաւորներ ևս, մանաւանդ որ լուսամուտներից յաճախ քաշվում էին մանկական դէմքերը, անշուշտ հնազանդվելով մեծերի հրամանին, որոնք արգելում էին նրանց նայել իրանց համար ատելի մարդկանց վրա...

Գիւղի շուրջը ձգված էին մռայլ, տխուր արտերը, որոնք կարծես վշտացած էին այդ գիւղի սովից, որին նրանք չէին կարողացել ձմեռվայ հաց մատակարարել։ Մօտակայ թփուտների վրա բարձրաձայն կռկռոցով պտոյտներ էին անում ագռաւների սև երամակները, սպասելով սատկած անասունների թարմ դիակներին։ Սոված անասունները, կտուրների բոլոր յարդն էլ վերջացած լինելով, բառաչում էին գոմերում ու մսուրներում, ուտելիք պահանջելով տէրերից, որոնք իրանք էլ մեռնում էին սովից։ Իսկ միևնոյն ժամանակ գիւղի միջով շարունակ արշաւում էին ուրախ, գեղեցիկ, կուշտ ձիաւորները և փայլուն կառքերը, որոնց միջից դուրս էին նայում պճնազարդ կանանց ու երեխաների ժպտուն, գոհ դէմքերը։

Եւ նրանցից ոչ ոքի կարեկցութիւնը չէր շարժում կմախք-կտուրներով մնացած խրճիթների տխուր տեսքը, նրանց մերկ օրօրվող [illegible]։ Ոչ ոք չէր նայում երեխաների հիւծված, գունատ դէմքին, նրանց տենդային, բորբոքված աչքերին, որոնք շւարած ու վախկոտ նայում էին ձիաւորների ու կառքերի հետևից։ Ոչ ոք չէր նկատում այդ գիւղում թագաւորող հանդարտութիւնը, դատարկութիւնը, անշարժութիւնը։ Ոչ ոք չէր ուզում հասկանալ այն չարագործ հայեացքը, [illegible] ները։

—Չը կայ հաց։ Չը կայ ապրուստ...

Ամենքն էլ սլանում էին շատ մօտից։ Այնտեղ, նրանց առաջ՝ սպասում էր նրանց ուրախութիւնը։ Նրանք զիլ ձայնով ծիծաղում էին, ձայն տալիս միմեանց, ձիաներին մտրակում և կատաղեցնում։ Եւ գիւղի սոված գամփռները նայում էին նրանց լուռ և տխուր շւարման մէջ։ Նրանք ընկած էին դռների մօտ և ուժասպառութիւնից արդէն չէին կարողանում հաչել...

Երեկոյեան՝ բլրի վրա կալուածատիրոջ տունը պայծառ լուսաւորված էր ճրագներով։ Մեծ, պարզ լուսամուտներից երևում էին պարող զոյգերը։ Փայլում էին տիկինների մերկ ուսերը և գոյնզգոյն շորերը, տղամարդկանց սև ֆրակները և զինւորական համազգեստները։ Երբ բացվում էր դրան կամ լուսամուտի օդանցքը, աշնան անձրևային խուարի մէջ էր տարածվում զինւորական երաժշտութեան ձայնը, լսվում էր ուրախ խօսակցութիւն, ծիծաղ, անթիւ պարողների տոնաձայն։ Իսկ այդ տան բակում խոհանոցներից անդադար լսվում էին դանակների քթկչխկոցը, ափսէների ու պղինձների զնգոցը, խոհարարուհիների և խոհարարների դանակների տակ մորթվող հաւերի, սագերի և բադերի ձայները...

Գիւղը լուռ էր։ Նա կարծես դարան էր մտել, ուշադիր լսում էր ապարանքի տօնական աղմուկը և խորհրդաւոր կերպով պլպլում էր իր սակաւաթիւ, թոյլ կրակներով, որոնք երևում էին մի քանի խրճիթների պղտոր պատուհաններից։ Կարծես այդ խրճիթները մի ինչ որ բան էին ուզում յայտնել միմեանց, սակայն վախենում էին մեկից և միայն աչքով էին անում միմեանց, բորբոքված, կարմիր աչքերով...

Գիւղը չէր քնում։ Այնտեղ եռում էր իր կեանքը։ Ոչ թէ կեանքը, այլ մահացումը։ Սովի տիֆը տեսնում էր իր գործը։ Երեխաները, հասակաւորները, ծերունիները—չէին քնում, այլ ընկնում էին ինքնամոռացութեան մէջ, որը լի էր կոշմարներով, զառանցանքով, ծարաւով, անտանելի ցաւերով։ Սև, ծխոտած խրճիթները լցվում էին հառաչանքներով, աղաղակով, սարսափի ողբերով, որոնք ընդհատվում էին երեխաների լացով ու ճիչերով։

—Հաց, հաց...

Ցերեկվայ մեռածներին աւելանում էին նորերը, որոնք զրկվում էին կեանքից, վերջին ուժերի սպառումով։ Երբ որևէ մեկը բանում էր դուռը, փողոցում լսվում էր հառաչանքների և զառանցող աղաղակների ողբաձայնը և այդ ժամանակ թւում էր, թէ դա ոչ թէ մարդկային բնակարան էր, այլ դժոխային տանջանքների մի սև ընդունարան, որտեղից ոչ ոք կենդանի չէ դուրս գալիս։ Իւրաքանչիւր ողբ, լացի, աղաղակի մէջ կարծես թէ կար միայն մի խնդիր, մի պահանջ, մի մրմունջ.

—Հաց, հաց...

Սակայն խրախճացող ապարանքի աղմուկը խլացնում էր այդ ամենը, առնում իր մէջ, ծածկում նրանց յաղթական հռհռոցով, երաժշտութեամբ, բաժակների չրխկոցով։ Խնճոյքը տաքանում էր աւելի ու աւելի վառ, բարձր ուրախ, կարծես այնտեղ խմբված մարդիկ աշխատում էին թոյլ չը տալու, որ մի րոպէ էլ լռութիւն տիրէր, վախենալով լսել սովից մեռնող գիւղի հառաչանքները։

Եւ դեռ ոտքի վրա կանգնողները դուրս էին գալիս խրճիթներից և դռների մօտ կանգնելով, նայում էին դէպի վեր, բլրին, ուր ճրագներով փայլում էր ապարանքը։ Նայում էին երկար, լուռ և դաժան և ապա վեր էին բարձրացնում աչքերը դէպի մութ անձրևոտ երկինքը, կարծես, հարց տալով.

—Ո՞ւր է Աստուած... Որտե՞ղ է արդարութիւնը...

Լ. Մարկոսեան

* Соврем. Мысль 1906 г. № 73

ՄԱՄՈՒԼ

Պետերբուրգի սօցիալ-դեմօկրատական կուսակցութեան «փոքրամասնական» և «մեծամասնական» ֆրակցիայի մէջ ծագած պառակտումը նախընտրական համաձայնութիւնների մասին շարունակում է զզղեցնել ժողովրդի ազատագրական շարժման անկեղծ բարեկամներին։ «Р. В.» լրագիրը այդ փաստը բարեգուշակ ու նպաստաւոր է համարում նախընտրական համաձայնութիւնների հարցի համար։

Այդ հանգամանքը,—ասում է լրագիրը,—բաւականաչափ դիւրացնում է Պետերբուրգում նախընտրական բլօկի հարցի լուծումը։ Մեծամասնականները, որոնք համաձայն չէին համաձայնութիւն կայացնելու նոյնիսկ «կիսակադետական» ժողովրդական սօցիալիստների հետ, մնացել են բոլորովին առանձնացած դրութեան մէջ, որովհետև նրանց չեն օգնում նոյնիսկ սօցիալիստ-յեղափոխականներն ու աշխատաւորները։ Իսկ փոքրամասնականները ցանկութիւն են յայտնում համաձայնութիւն կայացնելու ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան հետ, ի նկատի առնելով րէակցիօներների յաղթանակի հնարաւորութիւնը Պետերբուրգում։ Սահմանադիր-ռամկավարների հետ համաձայնութիւն կայացնելու համաձայն են, ըստ երևոյթին, ժողովրդական-սօցիալիստներ ևս, որոնց լիդերները, Պեշեխօնով և Միակօտին, Պետերբուրգում տեղի ունեցած վերջին ժողովներում, Рѣчь լրագրի տուած տեղեկութեան համաձայն, ասում էին, որ Դումայում «հարկ չը կայ վաղաժամ կօնֆլիկտ ստեղծելու» և որ «հազիւ թէ ուղիղ է այն տակտիկան, որ հէնց առաջին քայլափոխում Դումայում բարձրաձայն պահանջել լիազօր Դումա»։ Այդպիսով ընտրողական պայքարի վերջին շրջանում պարզվեց, որ տակտիկական ձևերի կողմից «կադետներից ձախ» գտնվող տարրերի մի յայտնի մասի և սահմանադիր-ռամկավար կուսակցութեան միջև տարաձայնութիւնը այնքան էլ արմատական չէ, ինչպէս այդ թւում էր դեռ սրանից մի քանի ամիս առաջ։ Այդպիսի պայմաններում ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան և աւելի ձախակողմեան խմբակների չափաւոր մասի միջև համաձայնութեան շատ հիմքեր կան, և, երևի, այդ խմբակներին կաջողվի գտնել մի ելք, որը գոհացում տար իւրաքանչիւր կուսակցութեան օրինական շահերին և միևնոյն ժամանակ վերացնէր մայրաքաղաքի րէակցիոներների յաղթանակի հաւանականութիւնը։

*

Ռուսաց պրոգրեսիվ մամուլը զայրոյթով է խօսում Գր. Պետրով քահանայի դէմ ուղղուած կղերի հնարած ինկվիզիտորական դատաստանի համար։ «Бирж. Вѣд.» լրագիրը բացականչում է.

Ի՞նչպէս կարելի է արգելել գրականագէտին «գրականութեամբ» զբաղվել։ Ի՞նչ են նշանակում գրական զբաղմունքներ։ Կարելի էր դեռ հասկանալ լրագիրներ հրատարակելու արգելքը։ Բայց ինչպէս կարելի էր արգելել Իօանն Դամասկինին երգելու։ Ասել բնատուր երաժշտին՝ դէն գցիր քո ջութակը, կամ գրողին՝ մի գրի,—միևնոյնը չէ՞ միթէ ասել թէ՝ մի ապրի։

Բայց ահա թէ ինքը Պետրով քահանան ինչպէս է վերաբերվում իր դէմ ուղղված այդ հալածանքին.

Ամեն տեսակ պատիժներ, վանք աքսորելը և այն բոլորը, ինչ որ նրանք կը հնարեն, ես կընդունեմ և համբերութեամբ կը տանեմ։ Այդ արդէն վերաբերում է ոչ թէ ինձ, այլ նրանց, որոնք նշանակում են։ Իսկ գրականական գործունէութիւնից կամ նրա բնաւորութիւնից ես ոչ մի դէպքում չեմ հրաժարվի, հիմնվելով այն խօսքերի վրա, որ իւրաքանչիւրի պարտականութիւնն է ծառայել այն շնորհով, որով նա օժտված է։ «Ծառայեցէք իրար իւրաքանչիւրդ այն շնորհով, որը ստացել էք Աստծուց» (Պետրոս առաք. Թուղթը, 4, 10)։

Այդպիսով «ինքնակոչ դատաւորների ծրագիրները՝ դուրս վռնդելու Պետրով քահանային իրանց դասակարգից, հազիւ թէ աջողվի։

*

«Երկրի Ձայնը» ոտք դնելով 1907 թւականը, շարունակում է իր սկսած պայքարը թիւրքահայկական հարցի առիթով։ Նա աշխատում է ապացուցանել, որ անօգուտ է ու վնասակար շարունակել մեր յեղափոխական գործունէութեան նախկին գործելակերպը—առանց միւս ժողովուրդների հետ համերաշխ գործակցութեան, որ մենք գոհ ենք դարձել եւրոպական դիւային նենգութիւնների և այժմ, օտար պետութիւնների օգնութեան վրա յոյս դնելով, պէտք է շարժումներ կատարենք։

Մենք ահա յուսով վեր էինք կացել։ Երբ մեր նեցուկը, մեր շարժումների խարիսխը փշուր փշուր է լինում, պէտք է շարունակենք գնալ ապարդիւն արեան միևնոյն ուղիով, պէտք է փորձենք նոյն վտանգաւոր ու յուսահատ խաղը, պէտք է խփենք մեր գլուխը միևնոյն պատրանքների, միևնոյն նենգութիւնների երկաթէ ամրոցներին։

Շաբաթաթերթը կարծում է, որ պայմանները այժմ փոխվել են և նախկին ուղղութեամբ գործել անհնարին է։

Անհնարին է նոյնպէս, որ մի միլիօն հպատակ ժողովուրդ ապստամբի քսան միլիօն տիրող ցեղի դէմ, մանաւանդ ներկայ դարում, երբ սպանութեան գործիքները կատարելութեան են հասել։

Այնուհետև ցոյց տալու համար, որ Եւրոպայի միջամտութիւնը չէ կարողացել նոյնիսկ Զէյթունը ազատել, ասում է.

Բայց մենք այդ ապստամբութիւնն էլ տեսանք, յաջողութեամբ պսակված ապստամբութիւնը։

Դեռ երէկ էր, որ ծառացաւ Զէյթունը, դեռ երէկ էր, որ նրա օգնութեան փութաց Եւրոպան։ Բայց ի՞նչ է ներկայացնում այսօր Զէյթունը, Զէյթունը՝ որի կողքին մի Թուրքիա էլ չը կայ, առանց հայի Հայաստանը կուլ տալու պատրաստ Ռուսաստան անգամ չը կայ։

Մակեդօնիայի ներկայ տխուր, եղբայրասպան կռուի ասպարէզ դարձած վիճակը առիթ է տալիս թերթին հաղորդելու, որ Եւրոպայի վրա յոյս չը պէտք է դնել։ Եւ որովհետև մեր նախկին գործելակերպով մենք մենակ չենք կարող հասնել մեր նպատակին, ուստի նա անիրագործելի է համարում միմիայն Թիւրքահայաստանի բարենորոգութեան խնդիրը։

Ո՛չ մի բռնակալութիւն չի համաձայնվի իր երախից բաց թողնել արիւնոտ որսը։ Բարենորոգել Թիւրքահայաստանը, նշանակում է խլել թիւրք բռնակալութիւնից իր գոյութեան նեցուկը, իր շահը, իր շահագործումի աղբիւրները։

Մի բռնակալութեան համար դա միևնոյն է թէ անջատում, քանի որ այդ պիտի կատարվի ոյժով։ Միթէ այնքան դժուար պիտի լինէր մի անխիղճ բռնակալութեան համար բարենորոգված Թիւրքահայաստանը դարձնել երկրորդ Մակեդօնիա, քիւրդը, թիւրքն ու չէրքէզը արձակելով հայի վրա, և յետոյ Պիղատոսի նման ձեռքերը լուանալ։

Այդ պատճառով, առողջ տրամաբանութիւնը գրգռում է «Երկրի Ձայնին», դատի հրաւիրել ամբողջ րէժիմը,

Դատաւոր կանգնեցնելով՝ հային, թուրքին, արաբին, մակեդօնացուն,—բոլոր նրանց, որոնք տանջւում են իրանց մարմնով, խաչւում իրանց հոգով...

Մի բան սակայն լռութեամբ է անցնում «Երկրի Ձայնը»։ Նոյն տանջանքի մէջ է գտնվում, արդեօք, մահմեդական ռայեան, թիւրք, լազ, քիւրդ, չէրքէզ և այլն, ինչ որ քրիստոնեայ ռայեան՝ հայը։

Թիւրքը, արաբը, չէրքէզն ու քիւրդը դատաւոր չեն հանդիսանայ մի րէժիմի, որը կեղեքում է առանձնապէս քրիստոնեայ հային և հովանաւորում մահմեդական քիւրդին, թիւրքին, չէրքէզին։ Դրա համար պէտք է սպասել, որպէսզի ժողովուրդը որոշ քաղաքական հասունութեան հասնի։ Ինչ վերաբերում է համերաշխութեան, միթէ հայ ժողովուրդը երբ և իցէ թշնամաբար է տրամադրվել դէպի իր հարևան քիւրդը, թիւրքը։ Համերաշխութիւն պէտք է լինի սակայն քաղաքական կուսակցութիւնների մէջ։ Այդ անժխտելի է և հերթական պահանջ։ Դրա դէմ առարկել անկարելի է։

ԵՐԿՈՒՍԻՑ ՈՐԻ՞Ն

II

Այս անգամ ռուս բիւրօկրատիան ուզում է ներգործական դեր խաղալ ընտրութիւնների ժամանակ և ամեն ջանք է գործ դնում, որ երկրորդ Դուման կազմված լինի չափաւոր և հլու տարրերից։ Այդ նպատակով ամեն տեսակ դիւրութիւններ են շնորհվում աջակողմեան «կուսակցութիւններին», որոնցից առանձին փավոր է վայելում «ռուս մարդկանց դաշնակցութիւնը», մինչդեռ ամենաանկօնստիտուցիօն խոչընդոտներ են յարուցվում ձախակողմեան կուսակցութիւնների դէմ, որոնք իբրև ընդդիմադիր ոյժ ազատագրական շարժման բուն մղիչներն են։

Ռուսաստանում այդ ընդդիմադիր ոյժը (օպպօզիցիան) կենտրօնացած է երկու խոշոր կուսակցութիւնների մէջ. կադէտների և էսդէկների կամ ժողովրդի ազատութեան և սօցիալ-դեմօկրատիայի մէջ։ Առաջինը բուրժուական դեմօկրատիայի ձըգ[illegible], իսկ երկրորդը սօցիալիստական դեմօկրատիայի։ Բոլոր միւս մանր օպպօզիցիօն կուսակցութիւնները այդ երկու ուղղութիւնների զանազանագոյն կերպարանափոխութիւններն են։ Ես հաշուի չեմ առնում, ի հարկէ, այն «կուսակցութիւնները», որոնց լօզունգն է՝ «Նպատակը արդարացնում է միջոցները», որովհետև այդ ճիզուիտական-մաքիավելլական կազմակերպութիւններին մասնակցողները պէտք է լինեն խղճի պռնկութեամբ այլանդակված ճիւաղներ և ոչ գաղափարական մարդիկ... «Ձախակողմեան» անուանել այդպիսի համխմբութիւնները միայն այն պատճառով, որ նրանք իրանք իրանց «յեղափոխական» են կոչում, կը լինէր վտանգաւոր թիւրիմացութիւն, որ հնարաւոր է միայն մեր անկուլտուրական ու անգիտակից միջավայրի շնորհիւ։

Բուն Ռուսաստանի կադէտութիւնը խակապէս ինտելիգենցիայի, ազատ մտաւոր պրոֆեսիաներով ապրող մարդկանց մի կուսակցութիւն է. նա ուժեղ է այնտեղ գլխաւորապէս այն պատճառով, որ ստուարաթիւ է և մտաւորապէս զօրեղ ինքը ռուս ինտելիգենցիան։ Ռուսաստանի գիտական, գրական և հասարակական ջանաւոր ոյժերը մտել են այդ կուսակցութեան շարքերը։ Այդ ինտելիգենցիայի շահերը ոչ միայն չեն ընդհարվում, այլ և որոշ դէպքերում սնունդ են գտնում առաջադէմ բուրժուական խաւերում։ Իր գիտութեամբ, թւով, հասարակական դիրքով, կապերով և նիւթական միջոցներով հարուստ այդ կուսակցութիւնը բուն Ռուսաստանում քաղաքական մեծութիւն ներկայացնող մի ոյժ է։ Բայց նոյն այդ կադէտները մեզանում, Կովկասում, դեռ ևս չունեն կեանքի վրա փոքր ի շատէ ներգործող ազդեցութիւն մի շարք պատճառներով։ Բաւական է յիշատակել հէնց մէկը, որ առանց այն էլ սակաւաթիւ Կովկասեան ինտելիգենցիան երկրի բազմացեղութեան շնորհիւ բաժան-բաժան է եղած և չունի նպաստաւոր պայմաններ ազատ պրոֆեսիաների մէջ առաջանալու համար։ Այդպիսով կադէտային զանգուածքի բուն կորիզը—ինտելիգենցիան մեզանում թոյլ է իր թւով և դիրքով։ Ինքը առանձին դասակարգային շահեր չունենալով հանդերձ, նա մեծ մասամբ նիւթականօրէն կախված է բուրժուազիայից կամ բիւրոկրատիայից, լինի այդ վերջինը պետական, թէ ազգային-եկեղեցական։ Միւս կողմից նա ժողովրդի մէջ կռուան չունի։ Եթէ քննելու լինենք մեր բուրժուազիայի, արհեստաւորութեան և գիւղացիութեան գիտակցութեան զարգացման աստիճանը, մենք կը հանենք մի մտաւոր վիճակ, որ շատ քչով է տարբերվում քարանձաւներում ապրող նախկին մարդու (տրօգլօտիդ) աշխարհայեացքից։

Այդ խաւարը, անգիտակցութիւնը խանգարել է նրան մինչև այժմ կազմակերպվել իր դասակարգային շահերի պաշտպանութեան համար, շահեր, որոնք յամենայն դէպս դէմ են հին բիւրոկրատական րէժիմի անկօնտրօլ տիրապետութեան։ Հէնց մեր բուրժուազիայի, գիւղացիութեան և արհեստաւորութեան այդ տրօգլօտիդային մտաւոր աստիճանն է պատճառ, որ բռնի ոյժը, լինի պետական-բիւրօկրատիայի թէ ազգային «յեղափոխական» բիւրօկրատիայի կողմից գործադրված, կամազուրկ է անում այդ դասակարգերի մարդկանց և դարձնում նրանց խուլիգանութեան բարգաւաճման և հօտային արարքների համար պատրաստ հող։ Մի քանի տերրօրիստական ակտերով մի խումբ [illegible] կարող են շշմեցնել, հիպնոսացնել այդ ամբոխը և ստիպել նրան ամենաանմիտ հօտային գործեր կատարելու։

Ռուսական յեղափոխութիւնը վերջինը լինելով Եւրոպայի հակաինքնակալական յեղափոխութիւնների շարքում, պէտք է իր մէջ պարունակէր նախորդ փորձի, օրինակի և արդէն պատմական գիտութեամբ պարզված իդէաների ազդեցութիւնը, որ անշուշտ արագացնող դեր պիտի կատարէր այս յեղաշրջման պրօցեսի մէջ։ Մինչդեռ մեր մտաւոր անպատրաստութիւնը միանգամայն չէզոքացնում է այդ մտաւոր գործօնի ազդեցութիւնը, որի փոխարէն բռնում է ազգային-պատմական սնահաւատութիւնների և մեռածների հմայքը։ Ահա այդպիսի պայմաններում Կովկասի ազգերի կեանքում աճել են նացիօնալիստական բնոյթ ունեցող կազմակերպութիւնները, որոնց ներկայութիւնը արգելք է հանդիսանում կադէտային տիպի դեմօկրատիայի զարգացման, փոխարէնը ասպարէզ հանելով նացիօնալիստական դեմագոգիաներ։

Միակ տարրը, որ ընդունակ է մեր պայմաններում զօրեղ ընդդիմադրութիւն ցոյց տալ այդ առանձնայատուկ ուղղութեան—դա արդիւնագործական պրօլետարիատն է, որ երբեք չէ կտրել իր մտաւոր կապը ռուսական ազատագրական շարժման հետ և շարունակ դաստիարակվել է համամարդկային վեհ գաղափարներով։ Եւ ահա այդ գիտակից մասսան կազմակերպող կուսակցութիւնն է, որ իր ամբողջ էութեամբ հանդիսանում է ամենազօրեղ օպպօզիցիօն ոյժը բիւրօկրատիայի դէմ։ Հասկանալի է, որ ռուս բիւրօկրատիայի տակտիկական նպատակներին շատ աւելի ձեռնտու են նացիօնալիստական ռօմանտիզմով բռնված quasi սօցիալիստները, քան սօցիալ-դեմօկրատիան իր ժայռի նման անսասան պատմական մատերիալիզմի հիմքով, իր գիտակից բանւորական բանակով և համառուսական ու համաշխարհային պրօլետարիատի համակրութեամբ, քան որևէ վրացիական ֆեդերալիստներ կամ հայկական դաշնակցականներ, և այս վերջինների օրինակով կեանքի կոչված թիւրքական «Դիֆայի»-ի նման համախմբումները։

Ռուս բիւրօկրատիան գիտէ, որ ազգային անջատ կազմակերպութիւններին իրար դէմ գրգռելու համար բաւական է որևէ կուռ ոսկը հրապարակ նետել, «ազգային պատուասիրութեան» հարց բըրդել։ Մինչդեռ սօցիալ-դեմօկրատեան այդ կողմից անխոցելի է և պրօվօկացիայի, ջարդեր սարքելու համար աննպաստ հող է ներկայացնում։ Բնական է, որ կառավարութիւնը Դումայի օպպօզիցիան թուլացնելու տեսակէտից կը գերադասէր իր տեսակէտով աւելի պակաս չարիք—ֆեդերալիստներին, որոնք առանձին վերցրած արհամարհելի քանակ են ներկայացնելու Դումայում, իսկ յարելով օպպօզիցիային, իրանց աւտօնօմիաներով և ֆեդերացիաներով ոչինչ չեն աւելացնելու օպպօզիցիայի վրա։ Մինչ[illegible] գօրծացնելու է բիւրօկրատիայի ամենահաւելի թշնամու—սօցիալ-դեմօկրատիայի ազդեցութիւնը։ Այդ տաքտիկական տեսակէտով է դառնում հասկանալի այն entente cordial-ը, որ նկատվում է ընտրողական պայքարի ժամանակ ռուս բիւրօկրատիայի, պօլիցիայի և հայ դաշնակցականների մէջ։

Մեր կադէտները և հայ դեմօկրատները, չը նայած իր փոքրաթիւ ոյժերին, վճռել են ընտրական գործողութիւնների առաջին շրջանում սեփական ցուցակ անցկացնել։ Դժուար չէ գուշակել, որ նրանց ձայները կը կորչեն, մինչդեռ թէ բուրժուական մանր դեմօկրատիայի շահերի յաղթանակի տեսակէտից և թէ Դումայում օպպօզիցիան ուժեղացնելու տեսակէտից ցանկալի էր, որ այդ ձայները չը կորչեն, այլ միանան և ոյժ տան սօցիալ-դեմօկրատներին, այդ կերպ ստուարացնելով Ռուսաստանի երկրորդ ուժեղ քաղաքական կուսակցութեան ներկայացուցչութիւնը, մի կուսակցութեան, որի բանակը շարունակում է լինել յեղափոխութեան աւանգարդը։ Դեռ երկրորդ Պետական Դուման էլ գործ ունի րէժիմի հիմքերը ոչնչացնելու հետ, պարլամենտարիզմը կեանքի մէջ իրականացնելու նպատակով։ Դրա համար պէտք է ուժեղացնել յեղափոխական էներգիա ունեցող համապետական զօրեղ կուսակցութիւնը և ոչ թէ այս կամ այն ազգի մի ընկերակցութիւն, որի ֆիզիօնօմիան մութ է, իսկ գործերը րէակցիօն, հակադեմօկրատական։ Կադէտները և հայ ռամկավարականները անկարող լինելով իրանց ազատ գործողութեամբ որևէ ոյժ աւելացնել ռուսական կադէտների ոյժերի վրա, լոկ իրանց կուսակցական ինքնուրոյնութիւնը ցոյց տալու համար միջոց են տալիս, որ մօրալ յաղթութիւն տանէ Հ. Ց. Դաշնակցութեան նման մի կուսակցութիւն, որի ղեկավար-ներկայացուցիչների մտաւոր խակութեան ապացոյցը էջմիածնի կենտրօնական ժողովն էր, իսկ քաղաքական-հասարակական դաւանանքը անպատասխանատու, անկօնտրօլ դիսկրէցիօն բռնի ոյժը ժողովրդի բոլոր ազատ արտայայտութիւնների դէմ։ Եթէ ջանփիդայութիւնը, զօչիութիւնը կարող է որևէ նշանակութիւն ունենալ ռուսական յեղափոխութիւնը առաջ մղելու գործում, եթէ ազգայինռօմանտիզմը և սօցիալիստական սումբուրը կարող են Դումայում մազաչափ օգուտ բերել, եթէ դաշնակցական խառնաշփոթ և հակասական «փիլիսոփայութիւնը» կարող է էջմիածնի պատերից դուրս որևէ այլ տեղ ընդունելութիւն գտնել—թող մեր ոչ սօցիալ-դեմօկրատները իրանց լաւ չը մտածած ընտրողական տակտիկայով նպաստաւոր միջավայր ստեղծեն այդ «տղերանց» համար։ Այն ժամանակ Թիֆլիսը ցոյց կը տայ իր քաղաքական և քաղաքացիական տհասութիւնը և բարոյական անգիտակցութիւնը։

Անկախ

(Կը շարունակվի)

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

Մօսկվայի ընտրողական մասում սօց.-դեմօկրատների կատարած անկետը հետևեալ արդիւնքն է տուել։ Այցելած 707 անձերից պատասխանել են 292-ը միայն, որոնցից ահագին մեծամասնութիւնը համակրութիւն է յայտնել ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեանը, 89 հոգի՝ սօցիալ-դեմօկրատներին, 47՝ ձախակողմեան բլօկին, 5 հոգի՝ դեմօկրատական րէֆօրմների կուսակցութեանը, 2՝ խաղաղ վերածնութեան և 14 հոգի՝ աջակողմեաններին։ Միւսները հրաժարվել են պատասխանել։

—Ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան կենտրօնական կօմիտեը յունվարի 28-ին նշանակել է ընդհանուր նիստ կուսակցութեան հինգերորդ համագումարի աշխատութիւնների համար նախապատրաստութիւններ տեսնելու նպատակով, ինչպէս որ այդ եղաւ անցեալ տարի, Պետական Դումայի գումարման նախորդ օրը։ («Новь»)

—Անցեալ տարի, դեկտեմբեր ամսում, տեղի ունեցաւ համառուսական երկաթուղային դաշնակցութեան 3-րդ համագումարը։ Ներկայ են եղել ներկայացուցիչներ 19 երկաթուղիներից, Վօլգայի նաւարկութեան կազմակերպութիւններից, նոյնպէս ձախակողմեաններից։ Զեկուցումներից պարզվել է, որ 19 երկաթուղիներում կան 9000 դաշնակիցներ. 6 երկաթուղիներ չեն ուղարկել իրանց ներկայացուցիչները։ Ռուսական բոլոր երկաթուղիներում կան 60 կօմիտեներ։ Երկաթուղային մասսայի տրամադրութիւնը այլատեսակ է. մի քանի տեղ (փոքրամասնականները) մի տեսակ ճնշված է, իսկ ուրիշ տեղերում՝ աշխոյժ է։ Շրջակայ ազգաբնակութիւնը համակրանքով է վերաբերվում դաշնակցութեանը։ Տասներկու երկաթուղիներում վերջին ժամանակներս տեղի էին ունենում կօնֆերենցիաներ և համագումարներ։ Այն հարցը թէ՝ դաշնակցութիւնները պէտք է լինեն զուտ պրօֆեսիօնալ կազմակերպութիւններ (սօցիալ-դեմօկրատների առաջարկութիւնը) թէ՞ պրօֆեսիօնալ քաղաքական (սօց.-յեղափոխ. առաջարկը), տաք վիճաբանութիւններից յետոյ, 15 ձայնով ընդդէմ 2-ի և 2 ձեռնպահ մնացողի, վճռված է սօցիալ-յեղափոխականների առաջարկութեան համաձայն։ («Новь»)

—Սիօնիստների Պետերբուրգի քաղաքային կօմիտեը որոշել է ընտրութիւնների ժամանակ ձայն տալ աշխատաւոր խմբակի թեկնածուներին, գտնելով որ աշխատաւորների ծրագիրը ազգային հարցի վերաբերմամբ աւելի է համապատասխանում Ռուսաստանի հրէաների ազգային պահանջներին։ Բացի դրանից, սիօնիստների կօմիտեը բանակցութիւն է վարում և ժողովրդական-սօցիալիստների կուսակցութեան հետ։

—Մօտ օրերս կայացել է ռուս ժողովրդի դաշնակցութեան կենտրօնական կօմիտեի ժողովը, որտեղ զեկուցում է կարդացվել ընտրութիւնների պայքարի ընթացքի մասին։ Շատ նահանգներից հաղորդում են, որ ձախակողմեան կուսակցութիւնների հետ կռիւ մղելը սարսափելի դժուար է, տեղ-տեղ նոյն իսկ անհնարին է։ Վերջիններս եռանդով աշխատում են, ինչպէս քաղաքներում, նոյնպէս և գիւղերում, մանաւանդ այն տեղերում, ուր սով է տիրում։ Միևնոյն ժամանակ բոլորն էլ միաբան մատնանշում են, որ կուսակցութեան նիւթական միջոցները բոլորովին սպառվել են։ Ռուս ժողովրդի դաշնակցութեան քիշինևեան բաժանմունքի նախագահ Կրուշէվանը յայտնել է, որ մօտ երկու ամիս է ինչ մարտական խմբի ռոճիկները չեն տրված, որի շնորհիւ շատերը սպառնում են հեռանալ դաշնակցութիւնից։ Նոյնպիսի տեղեկութիւն են տուել և Տուլայի, Խերսոնի, Գոմելի բաժանմունքները։ Կենտրօնական կօմիտեը յանձնարարել է իր նախագահին դաշնակցութեան համար հարկաւոր միջոցները գտնել։ («Ст.»)

—Յունվարի 10-ին կայացել է ռուսաց ժողովարանի նիստը իրաւակարգի կուսակցութեան ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ։ Այդ նիստում քննվել է բլօկի հարցը։ Երկու կուսակցութիւնների ընտրողական ոյժերը որոշելուց յետոյ, վճռվել է ընտրութիւնների ժամանակ բլօկ կազմել և իրանց թեկնածուներին Պետական Դումայի անդամ ընտրել տալ։ Դաշնակիցներից իւրաքանչիւրը ստանում է հաւասար տեղեր։ Ընդհանուր ցանկութիւն է յայտնվել բլօկին միացնել և խակական ռուս մարդկանց դաշնակցութիւնը։ Նորակազմ բլօկը որոշել է իր ագիտացիան սաստկացնել մանրավաճառ խանութպանների և արտօնեալ դասակարգի մէջ։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՆ ԵՒ ԲԱԳՈՒԻ ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆՆԵՐԸ

Քանի օր է Բագուի քաղաքագլխի կողմից տեղական թերթերում տպված յայտարարութիւնը կարդացած լինելու էք։ Աւելի ճիշտ՝ տեսած, բայց կարդացած լինելու չէք։ Յայտարարութեան մէջ ասված է, որ այս ամսի 21-ին Պետական Դումայի պատգամաւոր ընտրելու համար պէտք է պատուիրակներ ընտրել։ Ո՞րքան քիչ ժամանակ է մնում այդպիսի մի կարևոր գործի կատարման համար. միայն 5 օր։ Իսկ մահմեդականները՝ չը նայած այդքան կարճ ժամանակամիջոցին, այդ խնդրի մասին միանգամայն լուռ, անգործ մնացել են։ Կարծես թէ ուրիշները պէտք է գան նրանց համար աշխատելու այդ գործի մասին։ Եթէ ուղիղը որոնենք, պէտք է ասենք, որ ուրիշները նրանց տեղ աշխատում են։

Քաղաքի ոչ-մահմեդականները, բոլորն էլ, թէև աշխատում են, բայց աշխատում են հակառակ ուղղութեամբ, աշխատում, որպէս զի մահմեդականներին միանգամայն զրկեն Պետական Դումայում պատգամաւոր ունենալու պատուից։ Բագուի զանազան կուսակցութիւնները՝ «Հողի և ազատութեան» կուսակցութիւնը, «դաշնակցականները», «ֆեդերալիստները», «կադետները» և ուրիշները, իրանց մէջ բլօկներ կազմած՝ մահմեդականների դէմ որքան կարելի է գործելը, նրանց ձեռնունայն հանելը վճռականապէս որոշել են և այդ նպատակով աշխատում են գիշեր ցերեկ։ Նրանց կարծիքով բոլոր մահմեդականները խուլիգան են, հնապաշտ, հակաազատական. մահմեդականները բռնակալ կառավարութեան և միապետութեան կողմնակից են, ուրեմն այդ տեսակ խուլիգաններին Պետական Դումայից հեռու պահել և նրանց տեղ ձախակողմեաններին ընտրել։

Բայց, իսկապէս, ճի՞շտ է մեր մասին արտայայտված կարծիքը։ Ճի՞շտ է, որ մենք հնապաշտ ենք, միապետական, բռնակալական կառավարութեան կողմնակից, մի խօսքով աջակողմեան։ Միթէ մենք ազատութեան, մարդկային բարգաւաճութեան հակառակ ենք աշխատում, հակառակ ենք մտածում։ Ո՛չ, ո՛չ։ Ո՛չ մի տեսակէտով, ո՛չ մի կերպ մենք այդ ածականներին տէր չենք և չենք կարող լինել։ Իսլամը, որի երջանիկ ճանապարհի մէջ ենք, գերութեան, բռնութեան, ստրկութեան և միահեծանութեան ամենաառաջին, ամենազօր թշնամիներից մէկն է։ Ղուրանի շատ այաթները ո՛չ մի ժամանակ չեն թոյլ տայ բռնութիւնը, միահեծանութիւնը, ստրկութիւնը։ Արժանաւորապէս կրելու համար մահմեդական անունը, պէտք է հասնել թշուառի օգնութեան, ազատագրել ստրուկը։

Ամբողջ Ռուսաստանում, գուցէ ամբողջ աշխարհում իրաւունքի, ազատութեան, բարօր դրութեան կարօտ մի ժողովուրդ եթէ կայ, նա էլ մահմեդական ժողովուրդն է, միշտ իրաւունքը ոտնակոխ եղած, ազատութիւնը սահմանափակված ու ճնշված մահմեդական ժողովուրդը։ Եթէ երբէք Ռուսաստանում հաւասարութեան, արդարութեան կարիք զգացվում է, դա էլ մահմեդականների համար է, որոնք Ռուսաստանի հանդէպ ստրկի դրութեան մէջ են։

Ապա ուրեմն ինչո՞ւ Բագուի մահմեդականները այդ խնդրին (ընտրութեան հարցին) անուշադրութեամբ, սառնարիւնութեամբ են վերաբերվում. Գուցէ նրա համար, որ Պետական Դումայի հաստատութեան մասին վստահ չեն։ Գուցէ նրա համար, որ կարծում են թէ այս Դուման էլ առաջինի նման շուտով կը ցրեն ու կոչնչացնեն, և այդ պատճառով էլ ո՛չ ձախակողմեան և ոչ էլ աջակողմեան կուսակցութիւններն մօտենում են։

Ո՛չ, այդպէս չէ։ Նախորդ Պետական Դուման այնքան մեծ փորձառութիւն ուսուցեց մեզ, այնքան խոշոր բաց արեց մեր աչքերը, որ այլևս թոյլ չեն տայ երկրորդ Դուման էլ փակեն, ցրեն։ Այս Դումայի հանդէպ ոչ կառավարութիւնը անցեալ տարվայ համեմատութեան մէջ է և ոչ էլ այս տարի գնացող պատգամաւորները անցեալ տարվայ պատգամաւորների ուղղութեան մէջ կը գտնվեն։

Ապա ինչո՞ւ Բագուի մահմեդականները այդքան անփոյթ են, այդ բանի մասին չեն մտածում։ Մեր կարծիքով դա արդիւնք է նրանց գլխաւորների, առաջնորդների, գործողների անտարբերութեան, ծուլութեան, գուցէ և երկչոտութեան։ Ո՛չ ոք չէ համարձակվում, չէ ուզում ընտրութեան գործով զբաղվել։ Որովհետև այդ հարցը մէջտեղ դրվելուն պէս անհամաձայնութիւն պիտի ծագի։ Մէկը կանգ պիտի առնէ մի անունի վրա, մի ուրիշը այդ անունը յետ մղելով իրը պիտի առաջարկէ։ Բայց ո՛չ ոք չէ մտածում այն բանի մասին, որ եթէ նախապէս ընտրութեան չը պատրաստվենք, եթէ մահմեդականներս միաբան մի թեկնածու մէջտեղ չը բերենք, Բագուի նման մի քաղաքի, 80%, և գուցէ աւելին մահմեդական եղող Բագու քաղաքի ներկայացուցիչը պիտի լինի օտար այն օտարից, որ մահմեդականի վրա նայում է ինչպէս խուլիգանի, հնապաշտի, միապետութեան կողմնակցի վրա։ Ում որ ասում էք, թէ ընտրութիւնները մօտեցան, պատրաստվեցէք, նայեցէք, որ ձեզ անմասն չը հանեն, բոլոր մահմեդականներին յատուկ ինքնահաւանութեամբ, վստահութեամբ՝ «ոչ, ինչեր է ասում» բացականչում է և անցնում։ Բայց բանն այն է, որ ամենքը պատրաստվում են, կուսակցութիւնները, բոլորը մեր դէմ միացած գործում են. քաղաքը շրջանակների բաժանված, ամեն շրջանակ առանձին առանձին պատրաստվում է ընտրութեան։

Եթէ առաջին և երկրորդ շրջանակի մասին միանգամայն վստահ էք, չէք կարող այնքան վստահութեամբ նայել երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ թաղամասերի վրա։ Ցայտնի են ձեզ ձայների մեծամասնութեամբ վճռվող գործերը։ Մի ձայնի առաւելութիւնը կարող է լուծել հազարաւոր տարիների հարցը։ Մի՛ քնէք, քնելու ժամը չէ։ Դուք ձեզ խաբելով վստահութեան անձնատուր մի՛ լինէք և մի՛ զրկվէք այդ մեծ բարիքից—ընտրութեան իրաւունքից։

«Իրշադ»

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Առաքել գիւղ, յունվարի 14-ին

Երկրորդ տարին է, որ մեր գիւղում գոյութիւն ունի եկեղեցական-ծխական երկսեռ դպրոց։ Դպրոցը բաղկացած է երեք բաժանմունքից, 125 աշակերտ-աշակերտուհիներով, որոնց աւանդում են երեք դասատուներ. մի ուսուցիչ, մի ուսուցչուհի և մի կրօնուսոյց քահանայ։ Դպրոցի այս ուսումնական տարվայ ծախքը, դասատուների ռոճիկներով, ուսումնարանի տան վարձով և այլն (նոր շինել տուած նստարաններ, ծառայ, վառելափայտ) հասնում է 1600 րուբլու։ Աշակերտուհիները ձրիավարժ են, աշակերտների մի մասը—նոյնպէս։ Վճարող աշակերտների թոշակից գոյացածը ծախքերի մի չնչին մասն է ծածկում միայն, իսկ մնացածը պիտի լրացնվէր գիւղի մի քանի ականաւոր մարդկանց նուէրներով և բագուաբնակ առաքելցիների նպաստներով, որը նրանք խոստացել էին ուղարկել ամսէամիս։

Ուսումը դպրոցում գնում է։ Անտաշ երեխաները կամաց-կամաց տաշվում, կերպարանափոխվում են։ Թուրքերէն «շլքեաստաների» ու «բայաթիների» փոխարէն հայ մանուկները հայկական երգեր են երգում, սովորում են իրանց Մեծ Վարդապետի կեանքը, թւաբանական չորս գործողութիւնները իրանց համար խաղալիք են դարձնում և հայերէն ու ռուսերէն գրքերը իրանց զրուցընկերն ու խրատատուն։

Որքա՜ն հրաշալի բան է գիւղական ուսումնարանը։

Սակայն... որքա՜ն մարտիրոսական է գիւղական վարժապետի գործը։ Կեցութեան ոչ մի նախանձելի յարմարութիւն, մի րոպէ զուարճանալու ոչ մի տեղ։ Օրվայ իբ

...փրած, սակայն ծանր աշխատանքից ...ւ դուրս են գալիս գիւղական վարժու-...ն ու վարժապետը մի քիչ մաքուր օդ ...լու, մի քիչ թարմացնելու իրանց թմրած ...երը: Եւ ահա այաններն ու քաւթարքոսինե-... բաց են անում իրանց պարկերի բե-...ները: «Աղչի, տեսա՞ր էն քմամեռը ...ց ոտ գլուխն ու բերանը պեց՝ էն տղա-...րդին նհետ շռռակեաս», ասում է այանը, իսկ ...ւթառքոսին անխծում է նրա «սաքար» ...անող, գիւղը բերողին: Այդտեղ արդէն աս-...պարէզ է նետվում ամեն տեղ գոյութիւն ու-...նեցող չղջիկը: «Այ դուք բենամուսներ,—ճըվ-...վում է նա,—տեսնում էք, այդ վարժուհին ...ով լեչակ է ծածկում, համ էլ քիթը, բերանը ...ց աղասխկալների հետ խօսում, հասարա-...կութեան գործերին է խառնվում. հարկաւոր է դրան գիւղից հեռացնել»: Եւ ճվճվալով շրջում է նա աղջամուղջի մէջ, թոյլ չը տալով որ իրան նկատեն ինչ է այդ՝ մուկ թէ թռչուն:

Չէ՞ որ կան ստեղծվածներ, որոնք պատրաստ են սրբութեան տաճարը հրդեհել, ոչընչացնել, որ իրանց անունն էլ պատմութեան մէջ մտնի: Իսկ դրանից հեշտ ինչ բան կայ. մի քիչ ծղնոտ և 1/50 կոպէկի լուցկի:

Մի քանի ժամանակ առաջ իմ հասցէով Բագուից մի հեռագիր է ստացվում վարժուհուն հասցնելու համար: Հեռագրի բովանդակութիւնը լինում է «տուր հրաժարականդ» և ստորագրած է լինում «Համագիւղացի», այսինքն չղջիկ—ոչ մուկ, ոչ թռչուն: Անցնում է մի քանի շաբաթ և նորից Բագուից «Համագիւղացի» ստորագրութեամբ մի բաց նամակ եմ ստանում վարժուհուն հասցնելու համար: Այդտեղ նամակագիրը երկար ու բարակ, շէնք ու շնորհքով յիշոցներից յետոյ իր զզուանքն է յայտնում, թէ ինչու վարժուհին հեռագիրը ստանալուն պէս հրաժարականը չէ տուել: Վերջ ի վերջոյ աւելի, նախատինք է կարդում գիւղի 1—2 մարդկանց, որոնք իրանց գիտնական են համարում (ո՜վ աստց), բայց թողնում են վարժուհուն գիւղումը միայն:

Այդ «Համագիւղացու» հեռագիրներին ու բաց նամակներին ես ոչինչ նշանակութիւն չէի տալ, եթէ դրանց շնորհիւ ուսումնարանի գործը չը փչանար. բագուաբնակ առաքելցիները արդէն դժուարանում են իրանց խոստումը կատարել (բացի պ. Համբարձում Գրիգորեանից, որը միանուագ նուիրել է 300 ր.): Գրելով այսքանս, ես հրաւիրում եմ առաքելցիներին, չը լսել զանազան մութ անձնաւորութիւնների, իրանց դատողութեանը տէրը լինել և ըստ այնմ վարվել, իսկ համագիւղացուն՝ քաջութիւն ունենալ, հասարակութեան համար գործելիս ասպարէզ դուրս գալ առանց դիմակի, իր իսկական գոյնով և իր ասելիքն անել առանց հայհոյանքի:

Լեւոն Հայրապետեան

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆ ԵՆՔ ՀՐԱՒԻՐՈՒՄ

Անցեալ դարի 30 թւականներին, երբ Կարապետ եպիսկոպոսի առաջնորդութեամբ մօտ 90,000 հայեր գաղթեցին Ռուսաստան և բնակվեցին Ախալքալաքի, մասամբ էլ Ախալցխայի ու Ալէքսանդրօպոլի գաւառներում, այդ ժամանակ Կարապետ եպիսկոպոսի ջանքով և գաղթած ժողովրդի փողով ձեռք բերվեց մի հող, մօտ 19,000 դեսեատին տարածութեամբ, և յատկացվեց Ախալցխայի ս. Փրկիչ եկեղեցուն: Այդ հողերն են՝ հայաբնակ Կորդան, Սուլդա, Դատէշ և թրքաբնակ Խաւէթ գիւղերը: Այդ օրվանից հոգևոր իշխանութիւնը այդ հողերի շահագործութիւնը սկսեց տալ կապալառուների, առանց նրանց իրաւունքների սահմանները որոշելու, մանաւանդ որ դեռ հողաբաժին (НАДѢЛЪ) չը կար. և կապալառուները իրանց տուած կապալի փոխարէն կրկնակին, եռակին, մինչև անգամ աւելին ստանալու համար՝ սկսեցին հարստահարել, կեղեքել ժողովուրդը: Նմուշի համար յիշենք սխրահռչակ Կարապետ աղա Շահնազարեանը, որ թուրք աւազակների ձեռով էր ծծում հայ ժողովրդի արիւնը, Մկրտիչ Մատոյեանը, որ 500 դեսեատին չայիրի համար մի տարի առաւ մօտ 20,000 ր. տուգանք, Արշակ Յակոբջանեանը, որ նոյն չայիրի համար մի տարի առաւ տուգանք մօտ 10,000 ռուբլի: (Այժմ այդ երեք երանելիներն էլ խաղաղ հանգել են ի Տէր, եռանդից թողնելով անէծք):

Այդ հողերում բնակվող գիւղացիները տեսնելով իրանց անվերջ ապօրինի և անխիղճ հարստահարվելը կապալառուների ձեռքից, մի քանի անգամ բերանացի խնդրեցին, գրաւոր խնդիրներ ներկայացրին հոգևոր իշխանութեանը, նկարագրեցին կապալառուների արած զրկանութիւնները, որ իրանց տան այդ հողերը կառավարելու այն պայմաններով, ինչ պայմաններով տալիս են կապալառուներին, սակայն գիւղացիների խնդիրը մինչև օրս մնացել է ձայն բարբառոյ յանապատի:

Այս թւի յունվարի 1-ին նոյնպէս լրանում է վերջին կապալառուի պայմանի ժամանակը. բայց մինչև այդ կապալի ժամանակը, հեռու այդ չորս գիւղերը միացած դարձեալ գրաւոր խնդիր ներկայացրին Թիֆլիսի կոնսիստորիային, որ սոյն թւի յունվարի 1-ից իրանց տան վերոյիշեալ հողերը, այն պայմանով, ինչ պայմանով տալիս են կապալառուներին, աւելացնելով խնդրագրում, որ դրանով հոգևոր իշխանութիւնը ոչինչ չի կորցնի, մինչդեռ ժողովրդին ազատած կը լինի կապալառու կոչված արարածների ճանկերից: Այդ խնդրագիրը գրած է սեպտեմբերին և այդ ժամանակ էլ ներկայացրած: Սակայն կոնսիստորիան, հողերի ուղղակի իրաւատէրը ճանաչելով Ախալցխայի ս. Փրկիչ եկեղեցու ծխին, այդ խնդրագրերն ուղարկեց այնտեղ, սպասելու նրա որոշման: Բայց այս արդէն չորրորդ ամիսն է, ինչ Ախալցխայի ս. Փրկիչ եկեղեցու ծուխը չէ կարողանում ժողովհրաւիրել (կամ ճիշտը կայացնել) տնօրինելու գիւղացու բաղդը. մինչդեռ արդէն կապալի ժամանակն անց է կացել, և խեղճ գիւղացին սրտատրոփ սպասում է, թէ ինչ լոյս է հնելու իրան ս. Փրկիչ եկեղեցու ծխի կողմից:

Այսպիսի անտարբերութեան վրա դարձնում ենք էջմիածնի ուշադրութիւնը և խնդրում շտապով անել տալ կարգադրութիւն (եթէ Ախալցխան ուշացնում է), որ այդ հողերը նոյն պայմաններով, ինչ պայմաններով որ տալիս էին կապալառուներին, տան իրանց, գիւղացիներին. այլապէս եթէ այս անգամ ևս չը տան՝ գիւղացու համբերութիւնը կը հատնի և մէկ օր նա իրաւունք կը համարէ հոգևոր իշխանութեան յայտարարելու, որ ինքն է կառավարելու այդ հողերը՝ որոշված ժամանակին կապալը տալու՝ և թոյլ չը տալու, որ այլ ևս ոչ ևէ կապալառու համարձակվի ոտք կոխել այնտեղ:

Հայրեր և պարոններ. պէտք է իմանալ ժողովրդի ցաւը, կսկիծը, կրած տանջանքները, թափած արցունքները, տեսած դառն օրերը, վճարած անիրաւացի 100 հազարներով տուգանքները, նրա անծայր թշուառութիւնը կապալառու կոչվածների ձեռքից, ապա թէ հանգիստ նստել տաք սենեակում և անտարբեր մնալ դէպի գիւղացու կենսական պահանջը: Խիղճը և արդարութիւնը պահանջում են, որ առաջ բաւարարութիւն տալ այդ վաստակաբեկ երկրագործ դասին, որ կապալառուների պատճառով միշտ «դառն է դաղել և դատարկ նստել»:

Միւս անգամ մենք դարձեալ կը դառնանք այս հարցին, բայց առայժմ տեսնենք, թէ ինչ է անելու Ախալցխայի ս. Փրկիչ եկեղեցու ծուխը և ինչպէս կը վերաբերվի ս. Էջմիածինը:

Սպասում ենք:

Յովհ. Մալխասեանց

ՇԱՄՇԱԴՆԻ ԲԱՐՔԵՐԻՑ
(Նամակ խմբագրութեան)

Կարդացի «Հոսանք»-ի №№ 25, 29,36-երում Շամշադնի վիճակի մասին գրած տեղեկութիւնները: Ներկայ գրութեամբս չեմ գալիս կրկնելու այն, ինչ գրել են ընկեր Շ. և Ս., այլ կուզէի իբրև Շամշադնին մօտիկից ծանօթ, նրա ցաւ ու դարդին տեղեակ, ասել իմ խօսքս: Պիտի ասեմ, որ յարգելի ընկերներ Շ. և Ս.-ի գրուածները կարդալիս, ընթերցողի վրա թողնում է մանկական թոթովանքի տպաւորութիւն և կարծես նրանք ուզում են ասել, գրել և թափել այն թոյնը, որ ժամանակի ընթացքում կուտակվել է նրանց և իւրաքանչիւր Շամշադնին ծանօթ, աչնիւ մատծող և հասարակական ցեցերի դէմ կռւող անհատների սրտերում: Սակայն նրանց պակասում է մի բան՝ լուրջ ուսումնասիրութիւն շօշափած հարցերի: Ընկերներ, կարելի է գրել, ասել, նոյնիսկ ողբալ մեր դաժան իրականութեան վրա, գանգատվել գոյութիւն ունեցող պայմաններից, սակայն դրանով չարիքը չի վերանայ: Հարկաւոր է լուրջ ուսումնասիրել գիւղացու ներկայ դրութիւնը, կատարվող զեղծումների մասին հիմնաւոր փաստեր հաւաքել, այնուհետև առաջարկել միջոցներ, որոնցով կարելի կը լինի կռւել գոյութիւն ունեցող պայմանների և հասարակական այդ տիպի տզրուկների դէմ: Ինձ լաւ յայտնի են այն բոլոր խայտառակ զեղծումները, որ կատարվել և կատարվում են այժմ Շամշադնում. գիտեմ որ այդ «լիազօր» պարոնները, առանց մի բոպէ անգամ խղճահարվելու, շահագործում են առանց այն էլ կեղեքված գիւղացուն, և այդ բոլորի հետևանքը այն անհնելի տնտեսական քայքայումն է, որին հասել է թշուառ շամշադնեցին: Մեղադրել Դաշնակցութեան բիւրօյին կատարվող խայտառակ զեղծումների մէջ, մասամբ միայն իրաւացի կը լինի, որովհետև այլ կերպ են հաշիւ և տեղեկութիւն տալիս մեծարգոյ «լիազօրները», ուղիղ այնպէս, ինչպէս չինովնիկները պետերին. «все благополучно», «всѣ въ порядкѣ»...:

Իսկ թէ ինչեր են կատարվում ներսում, այդ մասին կարիք էլ չը կայ իմանալու պետերին: Ընկերներ, Շամշադնի առաջաւոր, թարմ, երիտասարդ ույժերի ներկայացուցիչներ, մտէք գիւղական ասպարէզ, բռնեցէք գիւղացու ձեռքից, ամուր պատուանդանի վրա կանգնեցէք, լուրջ ուսումնասիրեցէք ձեր շօշափած խնդիրները, զինվեցէք համոզեցուցիչ փաստերով, և դուք հաւատացած եղէք, որ ձերն է յաղթանակը: Դուք էք, որ պիտի արձագանք տաք խեղճ ու կրակ գիւղացու մորմոքվող սրտի աղեկտուր հառաչանքներին, սակայն, աւելի պատրաստված և զօրեղ զէնքերով դուրս եկէք ասպարէզ:

Գ.

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ
X
Դատարան եւ մամուլ

Կարծում ենք, որ բաւականաչափ պարզեցինք Րիտտինգաուզէնի առաջարկած ժողովրդային ներկայացուցչութեան եղանակի անպէտքութիւնը:

Եւ յիրաւի, շատ զարմանալի կը լինէր, եթէ այդ եղանակը գործնական համարվէր, որովհետև դա միանգամայն պիտի հակասէր զարգացման ընդհանուր օրէնքին, որի համաձայն շարունակ աճում է դիֆերենցիացիան, այսինքն՝ աշխատանքի բաժանումը:

Ամեն բան ինքդ անելու պահանջը և այն վստահութիւնը, թէ ինքդ ամեն ինչ ուրիշներից աւելի լաւ ես հասկանում, ծագում ունեն այն անցած գնացած ժամանակներից, երբ՝ ամբողջ տնտեսութիւնը և ամեն բան առանձին տնարարական կերպով կատարված ձեռնարկութեան օրով՝ մարդիկ իրանք էին արտադրում համարեա թէ ամեն ինչ, որ իրանց հարկաւոր էր լինում: Մանր արհեստաւորն էլ դեռ ինքն է կատարում ամենաբազմատեսակ ֆունկցիաներ: Նա ոչ միայն արդիւնագործական բանւոր է, այլ և ինքն է առնում հում նիւթը, ինքն է նրան տուն տանում: Նա ինքն է իր արտադրած ապրանքները շուկայ հանում և ինքն է նրանց այնտեղ ծախում: Նա ինքն է և իր տոմարները պահում, եթէ միայն նա տոմարներ պահելու կարիք ունի, և այլն և այլն: Բայց երբ մի որևէ արդիւնագործական ձեռնարկութիւն ընդարձակվում է, երբ նա խոշոր արդիւնագործութիւն է դառնում, այն ժամանակ այլ ևս ուղղակի անհնարին է դառնում, որ այդ արդիւնագործութեան տէրը ինքը կատարի այդ գործի համար պէտք եղած բոլոր կարևոր բաները: Նա ստիպված է լինում ծառայողներ վարձել. հաշուապահ, գործարանական բանւորներ, կոմմի-վոյաժորներ և այլն, և այլն:

Ի հարկէ, ծառայողների շահերը նրա շահերը չեն. ծառայողները առհասարակ այնպիսի ջանք չեն ցոյց տալիս, ինչպէս ինքը գործի տէրը. նրանք երբեմն նոյն իսկ կը խաբեն էլ նրան և կարող են նոյն իսկ նրան կողոպտել իրանց խաբեբայութեամբ ու անհոգութեամբ: Բայց երբևիցէ այդ կարգի խորհրդածութիւնները միթէ արգելք են մի որևէ արդիւնագործի՝ իր մանր արդիւնագործութիւնը խոշորի վերածելու, եթէ միայն նա դրա համար հնարաւորութիւն է ունեցել: Շատ յաճախ ձեռնտու չէ լինում այն հանգամանքը, որ գործատէրը այլ ևս անկարող է ամեն գործ ինքը կատարել, և ստիպված է լինում մինչև օրս իր ձեռքով կատարած գործերից մի քանիսը ուրիշներին յանձնել. բայց այդ հանգամանքը սերտ կապված է մանր արդիւնագործութիւնից խոշորին անցնելու պրոցեսսի հետ: Սակայն խոշոր արդիւնագործութիւնից ստացվող ահագին օգուտներն էլ սերտ կապված են վերոյիշեալ անյարմարութիւնների հետ: Միթէ պէտք է որ մենք դրա համար հրաժարվենք խոշոր արդիւնագործութիւնից: Կամ միթէ մենք անմիտ փորձեր պիտի անենք խոշոր արդիւնագործութեան այնպիսի մի ձև գտնելու համար, որ իւրաքանչիւր բանւոր առանձնապէս, նոյնպէս միայնակ, ինչպէս և մանր արդիւնագործութեան ներկայացուցիչը, ինքը կատարի այն բոլոր ֆունկցիաները, որոնք մտնում են այս վերջինի արդիւնագործական գործունէութեան շրջանի մէջ: Ի հարկէ, ոչ: Մենք միշտ հաւատարիմ կը մնանք աշխատանքի բաժանումի սկզբունքին և կը ձգտենք միայն, որ հնարաւոր եղածին չափ սահմանափակենք այն բոլոր անյարմարութիւնները, որ կապված են այդ սկզբունքի հետ: Արդիւնագործութեան տէրը աշխատում է իրան ապահովել իր ծառայողների ու բանւորների խաբեբայութիւնից և անձնապաշտութիւնից նրանով, որ նա շատ զգուշութեամբ է նրանց ընտրում, հնարաւոր եղածին չափ խիստ հսկողութիւն է նշանակում նրանց վրա և միշտ սպառնում է նրանց գործից արձակելու իր ունեցած իրաւունքով: Այս պայմաններից զատ ուրիշ միջոցներ էլ կան աշխատանքի բաժանումի անյարմարութիւնները հեռացնելու համար, և այս դէպքում, ամենից առաջ, անհրաժեշտ է դառնում այնպէս անել, որ ամեն մի բանւորի շահերը կապված լինեն ամբողջ ձեռնարկութեան շահերի հետ: Արդէն հիմա էլ, երբ կապիտալիստական եղանակով է կատարվում արտադրութիւնը, գործատէրերը, այդ նպատակին հասնելու համար, աշխատում են բանւորներին էլ ժամանակից դարձնել ձեռնարկութիւնից ըստացված եկամուտների մէջ, բայց այդ նպատակին լիովին կարելի կը լինի հասնել միմիայն այն ժամանակ երբ խոշոր արդիւնագործութիւնը կը կատարվի կօլեկտիվ (հաւաքական) եղանակով: Բոլոր արդիւնագործական ձեռնարկութեան մասին այստեղ ասվածները կարող են վերաբերվել և հասարակական ձեռնարկութիւններից այն ամենամեծ ձեռնարկութեանը, որ պետութիւն է կոչվում: Ուղղակի անհնարին է երևակայել մի մեծ պետութիւն, որը առանձին-առանձին վարչութիւնների կամ ժողովների չը յանձնի այն բոլոր միմեանցից տարբեր ֆունկցիաները, որ առաջ կատարվում էին ընդհանուր ժողովրդային ժողովների միջոցով: Այդ բանը անհրաժեշտ է դառնում ոչ միայն արտաքին անյարմարութիւնների պատճառով, ինչպէս օրինակ պետութեան տարածութեան ընդարձակվելը, բնակչութեան բազմանալը, այլ և ամենից առաջ այն պատճառով, որ ֆունկցիաները չափազանց շատացել են իրանց քանակով, որպէսզի ամբողջ ժողովուրդը կարողանայ նրանց բաւարար կերպով կատարել իր միւս աշխատանքների հետ միասին:

Չը պէտք է մոռանալ, որ այդ հանգամանքը արդէն իր նշանակութիւնը ունէր և բարբարոսական շրջանում, երբ օրէնսդրութեան համար շատ աւելի աննշան խնդիրներ կային: Մինչև իսկ այն ժամանակ էլ, երբ, ըստ երևոյթին, ժողովրդային օրէնսդրութիւնն էր թագաւորում, ժողովրդի մի մասն էր միայն օրէնքներ մշակում ամբողջ ժողովրդի համար. գերմանացիներից միմիայն տղամարդիկ էին օրէնսդիրները: Հռոմում և Աթէնքում քաղաքացիական համայնքը օրէնքներ էր հրակարակում ոչ միայն կանանց, այլ և ստրուկների, օտարերկրացի գաղթականների, «դաշնակիցների» և ստորադրեալ ազգութիւնների համար: Միջին դարերում արտադրութեան եղանակների զարգացումը այն հետևանքը ունեցաւ, որ օրէնսդրական ֆունկցիաները (որչափ որ այն ժամանակ կարող էր դրանց մասին խօսք լինել) անցան ազնուականների և նամանաւանդ հոգևորականութեան ձեռքը, որոնք այդ կատարում էին ազնուականութեան ու պալատական ժողովներում, սինօդներում և այլ հոգևորական ժողովներում:

Բայց մենք տեսանք, թէ ինչպէս հասարակական կեանքի զարգացումը հարկադրեց, որ օրէնսդրի ֆունկցիաները բաժանվեն դատաւորի ֆունկցիաներից: Սկզբներում ժողովրդային ժողովը այդ երկու ֆունկցիաներն էլ միացնում էր իր մէջ: Հիմա, գուցէ, անմիջական ժողովրդային օրէնսդրութեան ամենակատաղի կողմնակիցներն էլ փորձ չանեն ժողովրդի, այսինքն ամբողջ ժողովրդի ձեռքը յանձնել դատարանական ֆունկցիաները: Անհրաժեշտ է համարվել այդ ֆունկցիաները առանձին պաշտօնեաների ձեռքը յանձնել: Անհնարին է դատաստանական մասը այնպիսի դեմոկրատիկական ձևով կազմակերպել, որ ամեն մի իրաւաբանական խնդիր քննելու և լուծելու համար 10,000 սեկցիաներ գումարվեն. բայց կարելի է այնպէս անել, որ ժողովուրդը դատաւորների վերաբերեալ նոյն իրաւունքները ունենայ, ինչպիսի իրաւունքներ կապիտալիստը ունի իր ծառայողների վերաբերեալ. այդ՝ նշանակելու և կոնտրօլի իրաւունքն է: Դատաստանական գործերի մէջ ժողովրդի մասնակցութիւնը կատարվում է, իր տեսակի մէջ, ներկայացուցչական սիստեմի միջոցով, երդուեալ դատաւորների սիստեմի միջոցով. Բայց այս վերջիններն էլ դատաստանական ֆունկցիաներից միայն մէկն են կատարում: Նրանք գտնում կամ հերքում են մեղաւոր լինելու հարցը: Իսկ դատաստանական պրոցեսսը վարելու, ինչպէս և պատժի չափը որոշելու խնդիրները յատուկ դատաւորների գործն են:

Բայց ոչ միայն օրէնսդրի ու դատաւորի ֆունկցիաներն են անցել յատուկ մարմինների ձեռքը, այլ և նոյնիսկ այնպիսի մի ֆունկցիա, որի մասին կարելի էր ասել, թէ նա ընդհանրապէս չէր կարող յատուկ մարդկանց ձեռքը անցնել: Մեր խօսքը հասարակական կարծիքը արտայայտելու, հրատարակելու, հասարակական գործերի վերաբերեալ մտքերի փոխանակութիւն կատարելու գործի մասին է:

Շատ լաւ է ասում Լոտար Բուխերը. «Երկու անհատների միջև անմիջական կերպով կատարվող մտքերի փոխանակութիւնը այժմ կատարվում է դելեգատների միջոցով, լրագիրների միջոցով: Այս փոփոխութիւնը կատարվում է ներկայացուցչական սիստեմի զարգացման հետ զուգընթացաբար և ուղղակի կապ ունի նրա հետ: Այդ կապը կարելի է շօշափելի կերպով ապացուցանել, որովհետև նա մաթեմատիքական ճշտութիւն ունի: Լրագիրները իրանց մէջ արտացոլում են շատ հազարաւոր քաղաքացիների հայեացքները և անթիւ ու անհամար զանազան տեսակի կոմբինացիաներ, որ կազմում են անհատները, մեծ ու փոքր հասարակական շրջանները, որոնց այս կամ այն խնդրի մասին ունեցած ծանօթութիւնները, դիտողութիւններն ու մտքերը միմեանց հետ շփվելով, միմեանց վրա արդիւնաւէտ կերպով ազդելով, մի շարք հրապարակախօսական հակադրութիւններ ու տարբեր մեկնաբանութիւններ են ստացվում: Երկրի և համայնքի հասարակական գործերով զբաղվում են արդէն ներկայացուցիչները. զբաղմունքները քաղաքացիական կամ պատուաւոր պարտականութիւն լինելուց դարձել են մի տեսակ մասնագիտութիւն, պրոֆեսսիա և այլն»*):

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գանձակ, յունվարի 15-ին

Կարդալով «Մշակի» № 285-ում նամակ խմբագրութեան յօդուածը Սագան ստորագրութեամբ, որտեղ գրում է.

«Ձեր թղթակից Ա. Ս...եանը իրան թոյլ էր տուել տեղական կեանքի երևոյթներից մի աննպաստ լուր տալու լրագրութեան, այդ պատճառով շահագրգռվածը կաշառել է մի չաթուքեասանի, խոստանալով 300 ր., նրան սպանել տալու համար:

«Նորերս վախճանված այդ չաթուքեասանը իր մտադրութեան մասին յայտնել է երկու պարոնների և վերջինների յանդիմանութեան շնորհիւ թղթակիցն ազատվել է այդ սպանութիւնից»:

Այդ հարցը միանգամայն հասարակական բնաւորութիւն կրելով, մենք ներքև ստորագրողներս պահանջում ենք անյապաղ պ. Սագանից, որ նա երևան հանի չաթուքեասանին կաշառողի անունը՝ հասարակական դատի ենթարկելու համար:

Վերջին ժամանակներս մեր քաղաքում սոյնանման ստոր արարմունքները գրեթէ խրոնիկական բնոյթ են ստացել, և իւրաքանչիւր սրիկայ իր զզվանքային բնազդին յագուրդ տալու համար կանգ չէ առնում ոչ մի միջոցի առաջ... Աչքերնիդ լայն հառաջադրական ցեցերի, որոնց առաջ լայն ասպարէզ է բացվում շնորհիւ ժամանակի... Աւելացրէք դրա վրա վերջերումս մեր հասարակական կեանքի աննորմալ պայմանների ծնունդ տականքները, որոնք ընդունակ են առանց խղճահարվելու մի քանի մանէթի համար մարդկանց միւս աշխարհ ճանապարհելու:

Ս. Սարդարեան, Գ. Ջումարեան, Պ. Վերդիեան, Ա. Ասրիեան, Գ. Տէր-Յակովբեան, Ա. Մելիքեան:

Թիֆլիս, յունվարի 18-ին

Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան վարչութիւնը խնդրում է յարգելի խմբագրութեանդ տպագրել հետևեալ հաշիւը յօգուտ ընկերութեանս կայացած երեկոյթ-համերգի, որ տեղի ունեցաւ Արտիստական ընկերութեան դահլիճում 1906 թ. դեկտեմբերի 10-ին.

ՄՈՒՏՔ	Ր.	Կ.
Տոմսակ. վաճառումից և նուէրներից	1200	30
Վիճակախաղից	243	50
Բուֆետից, բաց նամակն. և պօստից	141	20
Ընդամենը	1585	—
ԾԱԽՔ		
Դահլիճի վարձ	150	—
Երաժշտութեան	22	—
Դաշնամուրի վարձ	15	—
Համերգին մասնակցողներին	165	—
Յայտարարութիւններ և տպագրական ծախսեր	44	25
Մարկաներ	68	70
Մանր ծախք	19	30
Ընդամենը	484	25

Զուտ արդիւնք մնում է 1100 ռուբ. 75 կոպ.:

Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը տ.տ. Միրանոյչին, Սապարօվա-Շերուեվային և պ.պ. Դեկապրելեվիչին ու Քափանակեանին, որոնք առանց վարձատրութեան մասնակցեցին համերգին, «Մշակ» լրագրի խմբագրութեանը՝ յայտարարութիւնը ձրի տպագրելու համար, «Երկիր» և «Тифлисскій Листокъ» թերթերի խմբագրութիւններին՝ արած զիջումների համար և այն բոլոր անձանց, որոնք իրանց աջակցութեամբ կամ նուէրներով նպաստեցին երեկոյթի աջողութեանը:

Նախագահ՝ Վ. Ռոտինեան

Քարտուղար՝ Ե. Յարութինեան

Գորիս, յունվարի 10-ին

Սրանով յայտնում եմ, որ ձեր անցեալ տարվայ նոյեմբեր ամսի փոխադրած 390 ռուբլին ստացայ, որը ուղարկված էր Երևանից և բաժանեցի հետևեալ կերպով. ղարաբեցոց 290 ռուբ. և քաջարանցոց 100 ռուբ.: Խնդրում եմ ձեր պատուելի լրագրի միջոցով յայտնէք մեր խորին շնորհակալութիւնը պ.պ. բժ Վարդան Թորոսեանցին և Դ. Պօպովեանցին նրանց ժողոված 290 ռուբ., և Բերքու վաճառական եղբայր Մելիք-Բարամեանցներին նրանց նուիրած 300 ռուբ., համար, որ բաժանված է ղարաբաբեցիներին:

Ղարաբաբա գիւղացի՝ Համբարձում-բէկ Մելիք-Բարամեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աղէտեալների օգտին ստացանք. 1) Բօժյ Պրոմիսլից, նուէր 4 հայից, 2 ռուսից, 1 վրացուց և թուրքից 35 ր., 2) Կրինիչնայա կայարանից, Ալլանումաւլի միջոցով ժողոված 31 ր. 35 կ.: 3) Գիօրգիեվսկից, Գր. Նազարեթեանից, նրա դստեր մկրտութեան առիթով, Վարդանեանց քահանայի միջոցով 10 ր.: 4) Գանձակ կայարանից, մի համեստ շրջանում հանգանակված 35 ր.:

Այն անձերը, որոնք Պետական Դումայի ընտրութիւններին իրաւունք ունեն մասնակցել և ընտրողական ցուցակներ չեն ստացել ոստիկանութիւնից, կարող են ստանալ այդ թերթիկները Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան կից ստատիստիքական բիւրօյից, յունվարի 22-ից մինչև 28-ը, առաւօտեան ծառայութեան ժամերին և երեկոները 6-ից մինչև 9 ժամը:

Յունվարի 19-ին կայացաւ սպանված բժիշկ Նիկօլայ Ալեքսէեվիչ Խուդադեանի թաղումը: Վանդոյեան եկեղեցում, թէ ժամասացութեան և թէ հոգեհանգստի ժամանակ ներկայ էին քաղաքային ինքնավարութեան ներկայացուցիչները, քաղաքագլուխ իշխան Վ. Ն. Չերքէզովին գլուխ ունենալով, քաղաքային դումայի ձայնաւորները, նահանգական և գաւառական ազնուականութիւնների պարագլուխները, հանգուցեալի պաշտօնակիցները, Թիֆլիսի լրագիրների ներկայացուցիչները, զանազան վարչութիւնների բըժիշկներ, երկաթուղային ծառայողները, բազմաթիւ բարեկամներ և յարգողներ՝ առանց ազգի և կրօնի խտրութեան: Դագաղի վրա դրված էին մեծ թւով պսակներ, ի թիւս որոնց հետևեալ հաստատութիւններից և անձերից. Թիֆլիսի ինքնավարութեան կողմից, Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոցի բժիշկներից, Թիֆլիս կայարանի դէպօյի բանւորներից, ժողովրդական ընթերցանութեան ընկերութիւնից, երկաթուղային ծառայողներից, վրացական ժողովրդական ներկայացուցիչներ կազմակերպող սեկցիայի կողմից, Վ. Ն. Չերքէզովից՝ որդոց հետ միասին, Թիֆլիսի գործակատարների արհեստակցական անկուսակցական դաշնակցութեան բիւրօյից, Թիֆլիսի երկաթուղային հիւանդանոցի բըժշկական մարմնի կողմից, Թիֆլիսի դէպօյի ծառայողներից, Անդրկովկասեան երկաթուղիների վարչութեան գլխաւոր հաշուապահական մարմնի ծառայողներից, Թիֆլիս կայարանի կօնդուկտորների խմբից, Թիֆլիսի 2-րդ արական գիմնազիայից, 1-ին բայոնի Ռ. Ս. Դ. Բ. կուսակցութեան անդամներից, որոնք ծառայում են գլխաւոր արհեստանոցներում, Ռ. Ս. Դ. Բ. կուսակցութեան Թիֆլիսի կօմիտէից, Կովկասի բժշկական ընկերութեան բժիշկների օգնականներից, ժողովրդական կրթութեան գործով զբաղվող ընկեր-աշխատակիցներից, մի խումբ համակրող դաշնակցականներից, քաղաքային տարրական դպրոցների սաներից, երկաթուղային մեքենավարներից, Հայոց Կարմիր Խաչի ընկերութիւնից, Եարալովի գործարանի բանւորներից, Անդրկովկասի տուրքեր ժողովող բաժնի ծառայողներից, երկաթուղային հիւանդանոցի սպասաւորներից, բժշկակներից և շատ ուրիշներից, ընդամենը 50 հատ: Ցերեկվայ ժամը 3½-ին սգաւոր հանդէսը պսակներով և հազարաւոր ամբոխի ուղեկցութեամբ շարժվեց եկեղեցուց Միքայէլեան հրապարակով, Կիրօչնի փողոցով, անցնելով Վէրայի կամուրջը և Օլգինսկի փողոցով—Վէրայի գերեզմանոցը, ուր հանգուցեալ Նիկօլայ Ալեքսէեվիչը հողին յանձնվեց:

Յունվարի 21-ին, յայտնի բարեգործ Ն. Ե. Ջուբալովի 9-ամեայ տարեդարձի օրը, նրա անունով հիմնած աղքատանոցում կը կայանայ հոգեհանգիստ:

Հաղորդում ենք մի քանի մանրամասնութիւններ Թիֆլիս կայարանի կառավարիչ Ֆ. Ֆ. Կրէյսլէրի սպանութեան մասին: Բաթում մեկնող ճանապարհորդական գնացքից յետոյ պ. Կրէյսլէրը կանգնած է եղել ապրանքների բաժնի դռների դիմաց և խօսակցելիս է եղել ծանօթ օֆիցէրի հետ: Ժամը 9-ի մօտերն է եղել: Ճանապարհ ընելով գնացքը, ժողոված հասարակութիւնը ցրվում է և կանգնատեղում (պլատֆորմա) համարեա ոչ ոք չէ մնում: Երբ պ. Կրէյսլէրը ընթանալով օֆիցէրի հետ, հաւասարվել է ապրանքների բաժնի և 1-ին կարգի դահլիճի մէջ գտնվող դռներին, կայարանի դիմաց, երկրորդ գծի վրա կանգնած ապրանքատար երկու գնացքների մէջ տեղից լսվում են ատրճանակի մի քանի կրակոցներ, որոնցով պ. Կրէյսլէրը վիրաւորվում է փորից, մէջքից և ձեռքից: Գնդակներից մի քանիսը խրվում են պատի մէջ: Պարզվել է, որ կրակել են մաուզէր ատրճանակից: Երեք չարագործները դիմել են փախուստի: Նրանց ետևից օֆիցէրը կրակում է մի քանի անգամ, սակայն անհետևանք: Պ. Կրէյսլէրի դրութիւնը շատ ծանր է:

Յունվարի 18-ին, գիշերվայ ժամը 2-ին, Մուշտայիդում ատրճանակի երկու հարուածներով սպանվում են երկու երիտասարդներ: Գնդակներից մէկը խրվում է երիտասարդներից մէկի ծոծրակը, իսկ միւսը՝ գլխի մէջը: Վերջինը, ինչպէս երևացել է, նախ քան սպանվելը, լաւ ծեծ է կերել: Մուշտայիդի այգու մօտ կանգնող ոստիկանը մատնանշել է, որ նա, գիշերվայ ժամը 2-ի մօտերը, լսել է 2 կրակոց Մուշտայիդում, իսկ 3—4 րոպէից յետոյ տեսել է, որ նոյն այգու միջից դուրս են եկել երկու իրան անյայտ տղամարդ, որոնցից մէկը հագած է ունեցել օֆիցէրի զգեստ, իսկ միւսը թաղային վերակացուի. երկուսն էլ դուրս գալով Մուշտայիդի այգուց, ուղղվել են Միքայէլեան փողոցի կողմը: Ոստիկանը ցանկանալով իմանալ, թէ ովքեր են այդ անձնաւորութիւնները և կարծելով, թէ դրանք են կրակել, սկսում է հետևել և Բորժոմեան փողոցը ծռվելու ժամանակ տեսողութիւնից կորցնում է նրանց: Ոստիկանը վերադառնում է Մուշտայիդ և ուրիշ ոստիկանների հետ վազում են սպանվածների մօտ: Խուզարկում են դիակները, սակայն նրանց մօտ ոչ մի այնպիսի թուղթ չեն գտնում, որ հաստատէր թէ ինչ մարդիկ են նրանք:

Անաստասիա Եսակ. Կուզարինան Թիֆլիսի նահանգապետից թոյլտուութիւն է ստացել հրատարակել Թիֆլիսում, իր խմբագրութեամբ, ամենօրեայ հասարակական-քաղաքական և գրական լրագիր, ռուսերէն լեզվով, «Тифлисскія Новости» վերնագրով:

Թիֆլիսի գեն.-նահանգապետի կարգադրութեամբ փակված է մինչև զինւորական դրութեան վերացումը Թիֆլիսում հրատարակվող «Սակվիրի» վրացերէն լրագիրը իր չափազանց վնասակար ուղղութեան պատճառով:

Թիֆլիսի ժամանակաւոր գեն.-նահանգապետի կարգադրութեամբ Թիֆլիսում զինւորական-դաշտային դատի են ենթարկված՝ Վեաչեսլավ Դօբժանսկին և Նիկօլայ Սրեսուլիան մասնաւոր անձերի վրա զինված յարձակում գործելու պատճառով:

Յունվարի 17-ին Կովկասի պատերազմադաշտային դատարանը մահվան պատժի է ենթարկել Սեդրակ Տէր-Յովհաննիսեանին, բանտարկեալին ազատելու նպատակով ուղեկցող զինւորների վրա զինված յարձակում գործելու համար:

Անդրկովկասի երկաթուղիների խորհուրդը մօտ օրերս քննել է մի նախագիծ, որի համաձայն գնացքների զինւորական կառավարիչների փոխարէն հաստատվելու են զինւորական վերահսկիչներ:

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը մտադիր է մի խոշոր փոխառութիւն կնքել՝ դէֆիցիտը ծածկելու և մի քանի հերթական ծախքերի համար:

Ոստիկանութիւնը ձերբակալել է Եղիազարեանին, Տէր-Պօղոսեանին, Սարգսեանին, Գասպարեանին և Յովհաննիսեանին, որոնք մեղադրվում են Նաւթլուխ կայարանից 20 հազար ռուբլու զանազան տեսակի ապրանք գողանալու մէջ:

Յունվարի 16-ի առաւօտեան Թամամշեանների բաղնիքի (Վօրօնցօվսկի փողոց) առանձին սենեակում գտել են 2 քիւրդների դիակներ, պարսկահպատակ Քերբալայ-Բախչալի-Հասան-օղլու և նրա որդի Հուսէյնին: Ինչպէս քննութիւնը պարզել է, նրանց մահվան պատճառը եղել է ուգարը: Նրանց դիակները ուղարկված են Միքայէլեան հիւանդանոցին կից գտնվող անատոմիական բաժանմունքը:

Թիֆլիսի նահանգապետը առաջարկել էր Թիֆլիսի քաղաքային դումային, որ քաղաքային դումայի ձայնաւորների ընտրութիւնների համար նոր ժամանակամիջոց նշանակվի: Այս առիթով քաղաքագլուխ իշխան Չերքէզովը յայտնել է նահանգապետին, որ քաղաքային վարչութիւնը ցանկալի է համարում ձայնաւորների ընտրութիւնը կատարել անընդհատ, այն է, տեղի ունենայ հետևեալ օրերում. 1-ին ընտրողական թաղամասի համար—մայիսի 13-ին, երկրորդ թաղամասի համար—մայիսի 20-ին և երրորդի համար—մայիսի 27-ին: Վարչութիւնը խնդրում է հաստատել այդ որոշումը և, բացի դրանից, թոյլատրել, որ նախնական ցուցակները ուղարկվեն «Кавказъ» լրագրի հետ հէնց այժմ, որովհետև ցուցակները արդէն պատրաստ են և նրանց հրատարակութիւնը կարող է արագացնել տուրքերի վճարելը քաղաքային գանձարկղին, որը ներկայումս փողի մեծ կարիք ունի:

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր ֆօն-Կաուֆմանը Լազարեան ճեմարանի տեսուչ պրոֆ. Միլլերի հրաժարականը չէ ընդունել: Միլլերի հրաժարական տալու շարժառիթը եղել է մինիստրի օգնական Գերասիմովի պաշտօնական թուղթը, որտեղ մատնանշված էր դպրոցի մէջ տիրող ուսումնական և տնտեսական գործի անկանոնութիւնները և վիրաւորական ակնարկներ էին ուղղված Միլլերի հասցէին: Մինիստրը չը կամենալով թոյլ տալ Միլլերի հրաժարականը, կանչել էր Պետերբուրգ: Գնալու հետևանքը եղել է այն, որ Միլլերը համաձայնվել է յետ վերցնել իր հրաժարականը և շարունակել իր պաշտօնավարութիւնը: («Страна»)

«Մշակի» երէկվայ համարում սպրդված էր, որ շուտով լոյս է տեսնելու «Ապագայ» անունով հայերէն մի օրաթերթ պահեստի զինւոր Աբգար Տէր-Աբրահամեանի խմբագրութեամբ: Պէտք է լինի ոչ թէ պահեստի զինւոր, այլ պահեստի սպայ:

Ի նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ Ալէքսանդրօպոլի բանտում տիֆի մասնաւոր դէպքեր են լինում, կարգադրված է դադարեցնել այդ բանը էտապով աքսորականներ ուղարկելը:

Թիֆլիսից «Товарищъ» լրագրին հեռագրում են. «Գուրիայում գաւառապետը, մտրակներով պատժելու սպառնալիքով, գիւղն է ժողովում 1000-ից աւելի մարդու՝ ժողովի համար: Իր օգնական զինւորական խմբի հրամանատարի հետ ժողով գալով, նա սկսում է պահանջ դնել, յանձնելու գիւղացիական ազգաբնակութեան մէջ իբր թէ ագիտացիա մղող ագիտատորներին: Երբ ժողովը մերժում է կատարել պահանջը, անմիջապէս շրջապատում է զինւորական խումբը, և գաւառապետը յայտարարում է, թէ ժողովը ձերբակալված է: 12 ժամից յետոյ միայն բաց են թողնում ազնուականներին և վաճառականներին, իսկ գիւղացիներին պահում են բանտարկված՝ բաց երկնքի տակ մի ամբողջ օր ու գիշեր: Գաւառում սկսվել են մասսայական ձերբակալութիւններ»:

Մօտ օրերս, Զուգդիդից 7 վերստ հեռաւորութեան վրա, Զուգդիդօ-Սենակի խճուղու վրա գտել են սպանված մի անյայտ մարդու դիակ: Քննութիւնից առ այժմ պարզվել է, որ սպանվածը պէտք է լինի Զուգդիդի գաւառի Դարչելի գիւղի բնակիչ, որ թագնվում էր իշխանութիւնից:

Մի ամբողջ տարի է, որ Բագուի քաղաքային դումայի և Վլադիկաւկազի երկաթուղու վարչութեան միջև վէճ է մղվում: Այդ ժամանակամիջոցում քանիցս թէ դումայի և թէ երկաթուղու վարչութեան կողմից ներկայացուցիչներ գնացել են Պետերբուրգ, Թիֆլիս, վէճի առարկայի մասին բանակցելու, մի համաձայնութեան գալու համար, բայց իզուր: Յայտնի է, որ Թիֆլիսում, Փոխարքայի ներկայութեամբ կատարվել է մի խորհրդակցութիւն երկու կողմերի պատուիրակների միջև և արդարացի է ճանաչվել քաղաքային դումայի պահանջը: Բայց այնուհետև երկաթուղու վարչութիւնը ո՛չ համաձայնութեամբ որոշված փողն է վճարել դումային և ո՛չ էլ ձայն-ծպտուն հանել: Իսկ միւս կողմից քա-

*) Պարլամենտարիզմ, եր. 231.

[illegible]

...վողների նստարանը։ Երդուեալ ատենակալները իրանց վիրաւորված զգալով այդ ճառից, պահանջել են արձանագրութեան մէջ մտցնել նրա ասածները։ Սավինը բացատրել է, որ նա ի նկատի չէ ունեցել ներկայ կազմը, այլ ասում էր ընդհանրապէս։ Չը նայելով դրան երդուեալները պահանջել են անպատճառ արձանագրութիւն կազմել։ («Новь»)

—

Դեկտեմբերի 12-ին Պետերբուրգի դատաստանական պալատում երկրորդ անգամ քննվել է «Сигналъ» ամսագրի խմբագիր Կորվին-Կրուկովսկու գործը, որը մեղադրվում էր Բարձրագոյն Իշխանութիւնը անուսնարկելու մէջ։ Գործը քննվել է դռնփակ. պաշտպանել է երդուեալ հաւատարմատար Րօզենբերգը։ Մեղադրվողը արդարացված է։ Գործի առաջին քննութեան ժամանակ մեղադրվողը դատապարտված էր 6 ամսվայ բանտարկութեան։ («Новъ.»)

—

Յայտնի շրջաններից տեղեկութիւններ են ստացվում, որ պրեմիեր Ստոլիպինի կառավարութեան և լեհական մի քանի գործիչների մէջ բանակցութիւններ են տեղի ունենում հաշտութիւն կայացնելու կաբինետի շահերի և լեհական պահանջների մէջ։ Այդ պայմանը կայանում է նրանում, որ լեհական պատգամաւորները առաջիկայ Դումայում աջակցեն կաբինետին և հրաժարվեն իրանց ղեկավար լօզունգներից—«ինքնավարութիւնից», իսկ դրա փոխարէն Ստոլիպինը պատրաստ է լեհական Թագաւորութեան մէջ մտցնելիք զեմստվօյի շրջանակները ընդարձակելու, տալով նրան իրաւունք ամբողջ իր երկրի շահերը ղեկավարելու։ («Стр.»)

—

Ֆինլանդիայի Կիվիների գաւառական դատարանը յունվարի 11-ի նիստում Հերցենշտէյնի գործի համար վկաներին հարցաքննելուց յետոյ, որոշել է կալանաւորել Ալեքսանդրովին, Տօպօլեվին ու Լարիչկինին և մեղադրանք յայտնել Հերցենշտէյնի սպանութեան համար։ Նոյնպիսի մեղադրանք որոշված է յայտնել Իւսկեվիչ Կրասկովսկուն, Պօլօվնևին, Ռուդզիևկին և Տրուխաչեվին։ Վերջինս հաղորդել է «Маякъ» լրագրին, որ հրատարակվում է Մոսկվայում, Հերցենշտէյնի սպանութեան լուրը եղելութիւնից 6 ժամ առաջ։ Այդ գործը քննվելու է փետրվարի 21-ին։

—

ՂԱԼԱՉԱՅԻՑ մեզ գրում են. «16-ին յունվարի, երեկոյեան ժամը 4-5-ին լուսինը կիսով չափ խաւարած մնաց։ Մեր գաւառում արդէն սկսել են Պետական Դումայի համար պատուիրակներ ընտրել. ընտրվել են պ. պ. Ղազար Ղարաքէշիշեանց և Մարտիրոս Մեհրաբեանց։ Ընտրութիւն է կատարվում և Թուրք գիւղերում։ Թիֆլիսի Կենտրոնական Նպաստամատոյց Յանձնաժողովից և ստացած երկու վագոն ցորենը բաժանեցին գիւղերումը. ցորենի մեծ կարիք է զգացվում, գինը հետզհետէ բարձրանում է, թաղարը 13 ր. 50 կոպ. օրերով քաղցած մնացողներ են եղել։ Տաւարի ժանտախտը նորից սաստկացել է և աւելի մեծ վնասներ է հասցնում, քան անցեալ աշնանը»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

19 յունվարի

ԼՈՆԴՈՆ, 18 յունվարի։ Պաշտօնական տեղեկութիւններին նայած, գալիք շաբաթում Թագաւորը և Թագուհին մեկնելու են Պարիզ և իջնելու են բրիտանական հիւպատոսարանը։

ՍԻԴՆԷՅ, 18 յունվարի։ Նոր Հիւսիսային Վալիսի զանազան տեղերում երէկ տեղի է ունեցել երկրաշարժ։ Տօնգա կղզիներից հաղորդում են, որ այնտեղ դեկտեմբեր և յունվար ամիսների ընթացքում զգացվել են ստորերկրեայ ուժեղ հարուածներ։

ՎԱՐՇԱՎԱ, 18 յունվարի։ Պատերազմադաշտային դատարանը մահվան է դատապարտել գիւղացի Բէլիկօվին, պահնորդութեան ոստիկաններից մէկին կանխամտածված սպանութեամբ մի քանի մահացու վէրքեր հասցնելու համար։

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը հրամայել է, որ անյապաղ պարապմունքները վերսկսեն անասնաբուժական համալսարանում։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 յունվարի։ Բարձրագոյն հրամանով Անդրբայկալեան շրջանի նախկին նահանգապետ գեներալ-լէյտենանտ Խօլշչեվնիկովին, որը Չիտայի պատերազմա-դաշտային դատարանից դատապարտվել էր, ներումն է շնորհվում։

ԲԵՐԼԻՆ, 18 յունվարի։ Պրոֆեսոր Մարտէնսը, մեկնելով Պարիզ, յայտնել է լրագիրներից մէկի այցելութեան եկած թղթակցին, որ Հաագայի կօնֆերէնցիան չէ շօշափելու ժամանակակից քաղաքական հարցերը. զինաթափման հարցը չէ մտցրած ռուս կառավարութեան կազմած ծրագրի մէջ։ Եթէ նոյնիսկ այդ հարցը յարուցվի էլ, բայց և այնպէս համարեա անհնար է լուծել նրան։

20 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 յունվարի։ Երէկ, յունվարի 18-ին նահանգապետներին ուղարկված է ներքին գործերի մինիստրի հետևեալ հրահանգիչ հեռագիրը. «Առևտրական և արհեստանոցների ծառայողների նորմալ հանգստի մասին անցեալ 1906 թ. նոյեմբերի 15-ին հրատարակած օրինագիծը օրինական ոյժի մէջ մտցնելով հանդերձ, խնդրում եմ ձերդ գերազանցութեան հրամայել, որ կիրակի և տօն օրերը փակվեն բոլոր առևտրական հաստատութիւնները և արհեստանոցները, բացառութեամբ այդ օրէնքի առաջին բաժնի 1 և 2, 6 և 7-րդ յօդուածների մէջ յիշատակվածների, և հսկել ոստիկանական պաշտօնեաների միջոցով, որ ուտելեղէններ և այլ մթերքներ վաճառող առևտրական հաստատութիւնները, որոնք յիշված են նոյն օրէնքի 3 և 4-րդ յօդուածներում և որոնց մէջ ծառայողների աշխատանքները կարող են թոյլատրվել պարտադիր որոշումներով կիրակի և տօն օրերը, 5 ժամով, բացվեն այդ օրերը, մինչև որ այդ խնդրի առիթով նոր պարտադիր կանոններ կը հրատարակվեն»։

ՑԵՏԻՆԷ, 19 յունվարի։ Նոր կաբինէտի կազմը բաղկացած է երեք հոգուց. Անդրէյ Ռադովիչ — մինիստր-նախագահ, արտաքին գործերի, ֆինանսների և զինուորական մինիստր. Միխայիլ Իվանովիչ—ներքին գործերի մինիստր. Գաբրիէլ Ցէրովիչ—արդարադատութեան մինիստր և ժողովրդական լուսաւորութեան և կրօնի պետ։

ՕԴԵՍՍԱ, 19 յունվարի։ Լուր է ստացվել, որ Անատոլի ափում «Նախիմով» նաւը ջրասոյզ է եղել։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 յունվարի։ Սենատը բացատրել է, որ Դոնեան Զօրայ շրջանի սահմաններում բացվող պանդոկներից ստացվող տուրքերը, ինչպէս և Դոնի վրա երթևեկող նաւերի մէջ գտնվող բուֆէտներից վերցնվող տուրքերը աւելացնվելու են զինուորական գումարների վրա։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 յունվարի։ Այսօր, Վոլկովեան գերեզմանոցում «Գրական ֆոնդ» ընկերութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգիստ կատարվեց Նադսօնի գերեզմանի վրա, մահվան 20-ամեայ տարեդարձի յիշատակի առիթով։

ԼՈՆԴՈՆ, 19 յունվարի։ Քննելով Ստոլիպինի վերջին հրահանգը, «Թայմսը» ասում է, որ այդ հրահանգը հանդիսանում է նրա յոյսերի և մտադրութիւնների անկեղծ արտայայտիչ՝ վերջ դնելու բիւրօկրատիական սիստեմին ապագայ Պետական Դումայի աջակցութեամբ։ Ռուսաստանի ապագան կախված է նրանից, թէ արդեօք Դումայի նոր անդամները կունենան այնպիսի ինքնազսպում և տակտ, որպէսզի կարողանան անձնական ենթադրութիւնները և կուսակցական կրքոտութիւնը ենթարկել հայրենասիրական պարտականութեան, որ պահանջում է միահամուռ աշխատանք կառավարութեան հետ և աջակցութիւն՝ Ստոլիպինին։

«Պէլմէլ-Գազէտ» լրագիրը գրում է, որ Ռուսաստանի բարեկամները, որոնք անկեղծօրէն ցանկանում են սահմանադրական ազատութեան նորմալ զարգացումը, պէտք է յուսան, որ ապագայ Դուման կարող կը լինի դաս առնել անցեալի փորձից. թող արևի ծագումը ստիպէ իրան սպասել, սակայն ժամախուզը անցել է, օրը լուսանում է։ Հին րէժիմը արդէն անցել է աւանդութեան շրջանը։

ՌՕՍՏՕՎ—ԴՈՆԻ ՎՐԱ, 19 յունվարի։ Նախիջևանում, կուսակցական հողի վրա, 12 անգամ կրակ է պարպվել հոկտ. 17-ի դաշնակցութեան պարագլուխ Մակարէնկօյի վրա։ Ձերբակալված է մէկ հոգի ատրճանակը ձեռքին։ Մակարէնկօն անվնաս է։

ՄՕՍԿՎԱ, 19 յունվարի։ Բանտարկութիւնից ազատել են սահմանադիր-ռամկավար քաղաքային կոմիտէտի քարտուղար Շվէդովին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 յունվարի։ Բժշկական գլխաւոր տեսչի ստացած տեղեկութիւնների համաձայն յունվարի 10-ից մինչև 16-ը անբերրիութիւնից վնասված 20 նահանգներում և շրջաններում, քաղցի հետ զուգընթացաբար, նկատվել են հետևեալ հիւանդութիւնները. տիֆ—527 դէպք, որից Սամարայում—232, ցինգա—70, հարբուխ—41։

ՏՈՒԼԱ, 19 յունվարի։ Քաղաքի զանազան մասերում խուզարկութիւններ են եղել սօցիալ-յեղափոխականների մօտ. գրաւած են շատ անլեգալ գրուածքներ, տեղական կնիքը և մի քանի պուդ տառեր։

—

«ՄՇԱԿ»-ի ներկայ համարի հետ ուղարկվում է մեր բոլոր բաժանորդներին «Հասկեր» մանկական պատկերազարդ ամսագրի յայտարարութիւնը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) միզասեռ. հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ. և վիրաբուժութիւն։
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց և ծաղկահատ.։
Կ. Ի. ԴԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։
Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.։
Գ. Ց. Դուրգինով—1—2 ժ. կանանց հ. և մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Կ. Ի. ԴԶԵԼԻԵՎ—6½—7½ ժ.։
Վճարը 50 կ.։ Աչքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Մասնագէտ ՆԵՐՔԻՆ և ԵՐԵԽԱՅՈՑ հիւանդութիւնների առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւնների։ Ընդունելութիւնը ամեն օր 12—1 ժ. առա. և 5—6 երեկ.
Միխայլովսկի պր. տ. Ճավճավաձէի № 36
53—100

ԾԱԽՎՈՒՄ Է
ԱՆԹՐԱՑԻՏ
50 պուդ կամ աւելի գնողները Թիֆլիսում ճանապարհի ծախս չեն վճարում։
Նոյն տեղ ծախվում է նաև ընտիր
ՉՈՐ ՓԱՅՏ
ԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ։ Հասցէն՝ Елизаветинская ул. № 127, երկաթուղային վարչութեան կից, պահեստ Տէր-Առաքելեանի։
1—5

Մի հայ ընտանիք
որը բաղկացած է 8 անդամներից, որոնցից մի քանիսը
ՀԻՒԱՆԴ ԵՆ
սարսափելի նեղ դրութեան մէջ է, աղաչում է բարերարներին օգնել իրան ով ինչով կարող է։ Նուէրները խնդրում է ուղարկել «Մշակի» խմբագրութեանը, կամ Միքայէլեան փող. № 88. Ն. Սալամբէգեանին։
(հ. շ. կ.) 2—3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Գ. Շերմազանեան
Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր 9 ժ.—2 ժ. և երեկոյեան 4—7 ժամը։ Երևանեան հրապարակ, տ. Գուրջէնովի № 7. պօդեզ Նօտար Մղերովի։

Լոյս տեսաւ
,,ԵՐԿՐԻ ՁԱՅՆԻ“
№ 3
Դոկտ. Աբդուլլահ Ջևդեթ բէյի պատկերով և հետևեալ բովանդակութեամբ
Մենք և Երիտասարդ-Թիւրքեան Տ. Զաւէն
Օսմանեան Սահմանադրութիւնը
Թուրք կեանքի և գիտակցութեան շուրջ Տ. Զ.
Ազատութեան մարտիրոսները Արփենիկ
Երիտասարդ-Թիւրքերի կեանքից
Արևելեան հարցի կրած էվօլիւցիան Բերլինի կոնգրեսից ի վեր (1875-1906) Ռ. Պինոն
Ջուլումի օրը Գուրգէն
Ո՞ւր ուտենք քալաքօշը Յ. Յ. Տ.
Գծեր օսմանեան նորագոյն պատմութիւնից և Աբդուլ-Համիդը Ա. Գիւրջեան
Մամուլի շուրջը։
Թղթակցութիւններ
I Նամակ Էրզրումից
II Նամակ Կ. Պօլսից
Լուրեր
Յայտարարութիւններ

Թիֆլիսի Քաղաքային Վարչութիւնը
յայտարարում է, որ իր շէնութեան մէջ, Երևանեան հրապարակի վրա, յունվարի 25-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին նշանակված է աճուրդ աւազի, խիճոր աւազի, ջարդած և մեծ քարեր հայթայթելու իրաւունք ձեռք բերելու համար 3-րդ քաղաքամասում Կուր գետի ափին, քաղաքային տան առաջ (Նախկին Պալկօվի)։ Մանրամասնութիւնները կարելի է նայել քաղաքային վարչութեան 4-րդ բաժանմունքում, ցերեկվայ ժամը 10-ից մինչև 2-ը։
1—2

,,Գուտտենբերգ“
գրավաճառանոցում վաճառվում են
1) Լևոն Սարգսեանի, «Ժողովրդի կրթութիւնը Անգլիայում», 1892 թ., գինն է 20 կոպ.։
2) Լևոն Սարգսեանի, «Հին ցաւ» (Հրապարակախօսական խոհեր). 1900 թ., գինն է 30 կոպէկ։
3) Լևոն Սարգսեանի, «Մի քանի օր Արգամում և Միւնիխում», 1904 թ., գինն է 20 կոպէկ։
4) Լևոն Սարգսեանի և Կ. Կուսիկեանի, «Մայրենի խօսք» ընթերց. ձեռնարկ հայերէն-ռուսերէն բառգրքով, գինն է 75 կոպէկ։
5) Սարգիս Սարգսեանի, «Լեզուաբանական հետազօտութիւն Ագուլեցոց բարբառի մասին», 2 ռուբլի։
6) Բժ. Գարեգին Սարգսեանի, «Վնասակար և օգտակար միկրօբներ», գինն է 20 կ.։
7) Առանձարի, «Վշտի ծիծաղը», գինն է 70 կ.։
8) Ս. Դանիէլբէգեան, «Կանանց հարցը», գինն է 70 կոպ.։
9) Զ. Մօրիէր, «Հաջի Բաբայի արկածները», 2 հատոր, գինն է 3 ր. 50 կոպ.։
Նոյն տեղ ընդունվում է «Մուրճ» ամսագրի 1907 թ. բաժանորդագրութիւնը։
4—10

Փոխադրում տեղի ունեցած ընդհարումներ պատճառով ես տեղափոխեցի իմ կենտրոնական ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ շէնք կահկարասիներով Թիֆլիս, Գուչկինեանի փողոցի վրա № 23, պրավօսլավնի հոգևոր սեմինարիայի դիմաց
,,ՆՈՄԵՐԱ ՑԵՆՏՐԱԼ“
մաքրութեամբ։ Գները 70 կոպէկից մինչև 2 ռուբլի։ Ամսական ցանկացողների հետ առանձին պայմաններով։
Ալէքսանդր Ցարութինով
(հ. կ. ե.) 63—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
Մասնագէտ միզային, վեներական և սիֆիլիսական հիւանդութիւնների. ընդունում է հիւանդներին ամենայն օր, առաւօտեան 12—1 ժամը, իսկ երեկ. 6-ից մինչև 8-ը։ Կուկիա, Սեմեօնովսկի փողոց № 16։
(ա. կ. չ.) 13—20

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Գ. Զախարբէգեանց
ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՋՂԱՅԻՆ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնը առաւ. 10—12 ժ.
Տէլէֆօն № 1087
Սօլօլակ, Լերմօնտովսկայա փող., 16.
(ա. օ.) 89—150

Մի հայուհի ցանկանում է ունենալ կօնտօրշչիկի, գործակատարուհու, կասսիրշայի պաշտօն մագազիններում կամ կօնդիտերսկում, կամ ընտանիքում բոննայի պաշտօն վարել։ Հասցէն՝ Բեբուտովսկի փողոց, № 5, Ագախանեան։
3—3

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
Երևանի հայոց Թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը համաձայն Վեհափառ Կաթողիկոսի № 1739 կոնդակի թեմական տեսուչ է ընտրելու Երևանի Թեմի հայոց եկեղեցական-ծխական ուսումնարանների համար, որպիսի ընտրութիւնը կատարելու է նա եկող փետրվարի 12-ին։
Ընտրելի թեմական տեսուչը լինելու է բարձրագոյն կրթութեան տէր անձն։
Ցանկացողները հրաւիրվում են դիմել հոգաբարձութեանս մինչև վերոյիշեալ ամսաթիւը, ներկայացնելով իրանց վկայականները ու պայմանները։
1—3

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ,
որը աւարտել է Թիֆլիսի քաղաքային դըպրոցը և հաշուապահութիւն, ցանկանում է ճաշի և սենեակի փոխարէն դասեր ունենալ հայերէն և ռուսերէն լեզուներից։ Հասցէն՝ Большая Ванкская № 1 отъ 9—12 утра и 3—6 вечера, հարցնել Մարգարեանին։
(չ. ա. կ.) 3—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ
երկրորդ տպագրութեամբ
Թուաբանական խնդիրներ և օրինակներ
Մօսկվայի քաղաքային դպրոցների ուսուցիչների
Փոխադրեց և յարմարեցրեց հայ դպրոցների ծրագրին
ԱՐՇԱԿ ՍՊԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Ա. պրակ. Առաջին և երկրորդ տարի 30 կ.
Բ. պրակ. Երրորդ տարի . . 30 կ.
Գ. պրակ. Չորրորդ տարի (1 դասարան) 30 կ.
Մամուլի տակն է, շուտով լոյս կը տեսնի
Դ. պրակ Կոտորակներ—ըստ Շապնիկովի և Վալցովի։
Դիմել «Գուտտենբերգ» գրախանութին կամ ինձ Тифлисъ, Абасъ-Абадская площадь домъ Теймуразова-Спарапетяну.
Գումարով գնողներին զեղչ։
9—10

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Մասնագէտ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւնների։ Ընդունում է առաւօտեան 10—12, երեկոյեան 6—8։ Կանանց համար 12—1 ժամը։
Սօլօլակ, անկիւն Բէհբութեան և Գասկէվիչի փողոցների, № 33/15։
(ա. օ.) 93—100

Թիֆլիսի Վանից Մայր եկեղեցու կրօնա-պատմական թանգարանի մնայուն յանձնաժողովը
յայտարարում է, որ 1907 թ, ապրիլի 7-ին տեղի կունենայ
ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ
Մրցութեանը մասնակցել ցանկացողները պէտք է իրանց աշխատութիւններն ուղարկեն մինչև առաջիկայ մարտի 1-ը Թիֆլիսի առաջնորդարան՝ Մնայուն յանձնաժողովի անունով։
Ղուկասեան մրցանակի նիւթը.—«Պէտք է պատկանի հայ լեզուի, հայ գրութեան կամ հայ պատմութեան ճիւղերին. այն է հայոց լեզուի և գրականութեան հետազօտութիւն, հին հայ մատենագիրների թարգմանութիւն լուսաբանութիւններով կամ բանասիրական քննադատութիւններով ճոխացրած, ազգային կամ եկեղեցական պատմութեան լուսաբանված հատուածներ, հայաբնակ գաւառների աշխարհագրական տեղագրութիւն, ազգային գեղարուեստի հետազօտութիւն, հայ օրէնսդրութեան կամ կանոնագրութեան վերաբերեալ տեսութիւններ»։
«Մրցանակի չեն կարող ներկայացուել, 1) օտար լեզուներից թարգմանութիւններ. 2) դասագրքեր, 3) մի անգամ արդէն որևէ ազգային հաստատութիւնից վարձատրուած երկեր, 4) հին մատենագրութեանց պարզ տպագրութիւններ, 5) մրցման ժամանակից երկու տարի առաջ տպագրուած գործեր»։
Ներկայացուած գործերը պէտք է հայերէն լինին, ձեռագիր կամ տպուած տպագիրները երկու օրինակ, իսկ ձեռագիրները մէկ օրինակ։
Մրցանակի արժանացած աշխատութեան հեղինակին տրւում է հինգ հարիւր ռուբլի։
Առաջնորդ Թեմի և Նախագահ՝ Մնայուն յանձնաժողովի՝ Գար. Արքեպիսկոպոս
Անդամ Մնայուն յանձնաժողովի և քարտուղար Իսահակ Յարութիւնեանց
2—3

ՇՏԱՊԵՑԷՔ ՕԳՆԵԼ
Թիֆլիսի Կենտրոնական Նպաստամատոյց Յանձնաժողովը յայտարարում է, որ կրկին ստացված է
,,ԳԵՂՋՈՒԿԻ“
Զուտ արդիւնքը յատկացրված է յօգուտ հայ տառապեալների։ Ցանկացողները ստանալ այդ պատկերազարդ և շքեղ հատորը, որ դահլիճի ամենալաւ զարդն է և գեղարուեստական մեծ հաճոյք է պատճառում, թող շտապեն ուղարկել 4 ր. և ճանապարհածախսի համար 40 կ., ընդամենը 4 ր. 40 կոպ., «Մշակի» խմբագրատունը, «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցը և կամ «Ժամանակի» լրագրի խմբագրատունը։
4—10

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնւող
ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնասիրական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում։
ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ
Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձևով հաշուապահութիւն 4 ամսում։
Ներկայ տարվայ կուրսերում բացի սովորական մասնագիտական առարկաներից աւանդվելու է ձրիաբար քաղաքական տնտեսութիւն (политическая экономія) և որոշ վճարով կամաւոր ստենոգրութիւն (стеографія)։
Ընդունելութիւնն ամեն օր ժամը 5-ից մինչև 7-ը երեկոյեան և 9-ից մինչև 11-ը առաւօտեան։ Պարապմունքները սկսվելու են յունվարի 15-ից, 1907 թ. պարբերական ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ։ Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի։
Դասընթացը աւարտողներին տրվում են ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։
Դրանից անկախ, բացված է բիչ պատրաստութիւն ունեցող անձերի համար առանձին լրացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար։
Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թիֆլիսում Н.В. Абраамяну, Николаевская ул. № 22, ամենայն օր։
Վերևում յիշած ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։
Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին առանց պօստի ծախս վճարելու. Գինն է 3 ր. 50 կոպէկ։ (հ. կ. ե.) 17—20

Առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութեան ներքոյ գտնվող
Տ. Մ. ՓԻԼՈՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐ
(Թիֆլիս, Միքայէլեան պրոսպ., տուն. № 24/4.)
Զբաղմունքների սկիզբն է նոր ընդունվածների հետ յունվարի 10-ից։ Խնդիրների ընդունելութիւնը ամեն օր 4—7 ժամը։ Կանոնները և ծրագիրը տրվում են և ուղարկվում են ձրիաբար։
ԿՈՒՐՍԵՐ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ
Մանրամասն տեղեկութիւնների համար դիմել կուրսերի հիմնադրին, առևտրական գիտութիւնների կանդիդ. Տ. Փիլոյեանին։ (օր. մ.) 10—10